

શિક્ષાપત્રી

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

શિક્ષાપત્રી

-: પ્રસિદ્ધ કર્તા :-

મહંત પુરાણી સ્વામી ધર્મનંદનદાસજી
શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, ભુજ-કચ્છ.

સંવત્ ૨૦૬૬ પરિવર્તિની એકાદશી

કિંમત:- ૧૫

પ્રત:- ૫૦૦૦

શિક્ષાપત્રી

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

શિક્ષાપત્રી

(શ્રી સહજાનંદ સ્વામી જે તે પોતાના સત્સંગી પત્યે શિક્ષાપત્રીને લખતા થકા પ્રથમ પોતાના ઈષ્ટદેવ, જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેનું ધ્યાનરૂપ મંગળાયરણ કરે છે.)

હું જે તે મારા હૃદયને વિષે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું ધ્યાન કરું છું, તે શ્રીકૃષ્ણ કેવા છે તો જેના ડાબા પડખાને વિષે રાધિકાજી રહ્યાં છે અને જેના વક્ષસ્થલને વિષે લક્ષ્મીજી રહ્યાં છે, અને વૃંદાવનને વિષે વિહારના કરનારા છે. ॥૧॥

૩

શિક્ષાપત્રી

નિવેદન

આ મોટા અક્ષરની શિક્ષાપત્રી દરેક નાના મોટા સત્સંગી ભાઈ બહેનોને તેમાં પણ વિષેશમાં વૃદ્ધ તથા ઓછી નજરવાળા ભક્તજનોને વધારે ઉપયોગી થાય તે હેતુથી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. માટે આ શિક્ષાપત્રીનો નિત્ય સદુપયોગ કરવા નમ્ર વિનંતી છે.

લિ. મહંત પુરાણી સ્વામી ધર્મનંદનદાસજી
શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર
ભુજ-કચ્છ. પી. ૩૭૦૦૦૧

શિક્ષાપત્રી

અને વૃત્તાલય ગામને વિષે રહ્યા એવા સહજાનંદ સ્વામી જે અમે તે અમે જે તે નાના પ્રકારના જે સર્વે દેશ તેમને વિષે રહ્યા એવા જે અમારા આશ્રિત સર્વે સત્સંગી તે પ્રત્યે શિક્ષાપત્રીને લખીએ છીએ. ॥૨॥

શ્રી ધર્મદેવ થકી છે જન્મ જેમનો એવા જે અમારા ભાઈ રામપ્રતાપજી તથા ઈચ્છારામજી, તેમના પુત્ર જે અયોધ્યાપ્રસાદ નામે અને રઘુવીર નામે જેને અમે અમારા દત્તપુત્ર કરીને સર્વે સત્સંગીના આચાર્યપણાને વિષે સ્થાપન

૪

કર્યા છે. ॥૩॥

તથા અમારા આશ્રિત એવા જે મુકુંદાનંદ આદિક નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તથા અમારા આશ્રિત જે મયારામ ભટ્ટ આદિક ગૃહસ્થ સત્સંગી; ॥૪॥

તથા અમારે આશ્રિત જે સુવાસિની અને વિધવા એવી સર્વે બાઈઓ તથા મુક્તાનંદ આદિક જે સર્વે સાધુ; ॥૫॥

એ સર્વે તેમણે પોતાના ધર્મની રક્ષાના કરનારા અને શાસ્ત્રને વિષે પ્રમાણરૂપ અને શ્રીમત્ત્રનારાયણની સ્મૃતિએ સહિત એવા જે અમારા રૂડા આશીર્વાદ તે

વાંચવા. ॥૬॥

અને આ શિક્ષાપત્રી લખ્યાનું જે કારણ છે તે સર્વે તેમણે એકાગ્ર મને કરીને ધારવું, અને આ શિક્ષાપત્રી જે અમે લખી છે, તે સર્વેના જીવને હિતની કરનારી છે. ॥૭॥

અને શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણ આદિક જે સત્શાસ્ત્ર તેમણે જીવના કલ્યાણને અર્થે પ્રતિપાદન કર્યા એવા જે અહિંસા આદિક સદાચાર તેમને જે મનુષ્ય પાળે છે તે મનુષ્ય જે તે આ લોકને વિષે ને પરલોકને વિષે મહાસુખિયા થાય છે. ॥૮॥

અને તે સદાચારનું ઉલ્લંઘન કરીને જે મનુષ્ય પોતાના મનમાં આવે તેમ વર્તે છે, તે તો કુબુદ્ધિવાળા છે અને તે આ લોક અને પરલોકને વિષે નિશ્ચે મોટા કષ્ટને જ પામે છે. ॥૯॥

તે માટે અમારા શિષ્ય એવા જે તમે સર્વે તેમણે તો પ્રીતિએ કરીને આ શિક્ષાપત્રીને અનુસરીને જ નિરંતર સાવધાનપણે વર્તવું પણ આ શિક્ષાપત્રીનું ઉલ્લંઘન કરીને વર્તવું નહિ. ॥૧૦॥

(હવે તે વર્ત્યાની રીત કહીએ છીએ જે) અમારા જે સત્સંગી તેમણે કોઈ

જીવપ્રાણી માત્રની પણ હિંસા ન કરવી અને જાણીને તો ઝીણા એવા જૂ, માંકડ, ચાંચડ આદિક જીવ તેમની પણ હિંસા ક્યારેય ન કરવી. ॥૧૧॥

અને દેવતા અને પિતૃ તેમના યજ્ઞને અર્થે પણ બકરા, મૃગલા, સસલા, માછલા આદિક કોઈ જીવની હિંસા ન કરવી, કેમ જે અહિંસા છે તે જ મોટો ધર્મ છે, એમ સર્વ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. ॥૧૨॥

અને સ્ત્રી, ધન અને રાજ્ય તેની પ્રાપ્તિને અર્થે પણ કોઈ મનુષ્યની હિંસા તો કોઈ પ્રકારે ક્યારેય પણ ન જ

કરવી. ॥૧૩૥

અને આત્મઘાત તો તીર્થને વિષે પણ ન કરવો, ને ક્રોધે કરીને ન કરવો, અને ક્યારેક કોઈ અયોગ્ય આચરણ થઈ જાય તે થકી મૂંઝાઈને પણ આત્મઘાત ન કરવો, અને ઝેર ખાઈને તથા ગળે ટૂંપો ખાઈને તથા કૂવે પડીને તથા પર્વત ઉપરથી પડીને ઈત્યાદિક કોઈ રીતે આત્મઘાત ન કરવો. ॥૧૪॥

અને જે માંસ છે તે તો યજ્ઞનું શેષ હોય તો પણ આપત્કાળમાં પણ ક્યારેય ન ખાવું, અને ત્રણ પ્રકારની સુરા અને

અગિયાર પ્રકારનું મધ તે દેવતાનું નૈવેદ્ય હોય તો પણ ન પીવું. ॥૧૫॥

અને ક્યારેક પોતાવતે કાંઈક અયોગ્ય આચરણ થઈ ગયું હોય અથવા કોઈ બીજાવતે અયોગ્ય આચરણ થઈ ગયું હોય તો શસ્ત્રાદિકે કરીને પોતાના અંગનું તથા બીજાના અંગનું છેદન ન કરવું અથવા ક્રોધે કરીને પણ પોતાના અંગનું તથા બીજાના અંગનું છેદન ન કરવું. ॥૧૬॥

અને ધર્મ કરવાને અર્થે પણ અમારા સત્સંગી કોઈએ ચોરનું કર્મ ન કરવું

અને ધણિયાતું જે કાષ્ટ, પુષ્પ આદિક વસ્તુ, તે તેના ધણીની આજ્ઞા વિના ન લેવું. ॥૧૭॥

અને અમારા આશ્રિત જે પુરુષ તથા સ્ત્રીઓ તેમણે વ્યભિચાર ન કરવો અને જુગટું આદિક જે વ્યસન તેનો ત્યાગ કરવો, અને ભાંગ્ય, મફર, માજમ, ગાંજો આદિક જે કેફ કરનાર વસ્તુ તે ખાવાં નહિ અને પીવાં પણ નહિ. ॥૧૮॥

અને જેના હાથનું રાંધેલ અન્ન તથા જેના પાત્રનું જળ તે ખપતું ન હોય તેણે રાંધેલ અન્ન તથા તેના પાત્રનું જળ તે

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રસાદિચરણામૃતના માહાત્મ્યે કરીને પણ જગન્નાથપુરી વિના અન્ય સ્થાનકને વિષે ગ્રહણ ન કરવું, અને જગન્નાથપુરીને વિષે જગન્નાથજીનો પ્રસાદ લેવાય તેનો દોષ નહિ. ॥૧૯॥

અને પોતાના સ્વાર્થની સિદ્ધિને અર્થે પણ કોઈને વિષે મિથ્યા અપવાદ આરોપણ ન કરવો, અને કોઈને ગાળ તો ક્યારેય ન દેવી. ॥૨૦॥

અને દેવતા, તીર્થ, બ્રાહ્મણ, પતિવ્રતા, સાધુ અને વેદ એમની નિંદા ક્યારેય ન

કરવી અને ન સાંભળવી. ॥૨૧॥

અને જે દેવતાને સુરા અને માંસનું નૈવેદ્ય થતું હોય અને વળી જે દેવતાની આગળ બકરા આદિક જીવની હિંસા થતી હોય તે દેવતાનું નૈવેદ્ય ન ખાવું. ॥૨૨॥

અને માર્ગને વિષે ચાલતે શિવાલયાદિક જે દેવ-મંદિર આવે તેને જોઈને તેને નમસ્કાર કરવો અને આદર થકી તે દેવનું દર્શન કરવું. ॥૨૩॥

અને પોતપોતાના વર્ણાશ્રમનો જે ધર્મ તે કોઈ સત્સંગીએ ત્યાગ ન કરવો, અને

પરધર્મનું આચરણ ન કરવું તથા પાખંડ ધર્મનું આચરણ ન કરવું તથા કલ્પિત ધર્મનું આચરણ ન કરવું. ॥૨૪॥

અને જેના વચનને સાંભળવે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ ને પોતાનો ધર્મ એ બે થકી પડી જવાય તેના મુખથકી ભગવાનની કથા વાર્તા ન સાંભળવી. ॥૨૫॥

અને જે સત્ય વચન બોલવે કરીને પોતાનો દ્રોહ થાય તથા પારકો દ્રોહ થાય એવું જે સત્ય વચન તે ક્યારેય ન બોલવું, અને જે કૃતઘ્ની હોય તેના સંગનો ત્યાગ

કરવો, અને વ્યવહારકાર્યને વિષે કોઈની લાંચ ન લેવી. ॥૨૬॥

અને ચોર, પાપી, વ્યસની, પાખંડી, કામી તથા કીમિયા આદિક ક્રિયાએ કરીને જનનો ઠગનારો એ છ પ્રકારના જે મનુષ્ય તેમનો સંગ ન કરવો. ॥૨૭॥

અને જે મનુષ્ય ભક્તિનું અથવા જ્ઞાનનું આલંબન કરીને સ્ત્રી, દ્રવ્ય અને રસાસ્વાદ તેને વિષે અતિશય લોલુપથકા પાપને વિષે પ્રવર્તતા હોય તે મનુષ્યનો સમાગમ ન કરવો. ॥૨૮॥

અને જે શાસ્ત્રને વિષે શ્રીકૃષ્ણ

ભગવાન તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે વરાહાદિક અવતાર તેમનું યુક્તિએ કરીને ખંડન કર્યું હોય, એવાં જે શાસ્ત્ર તે ક્યારેય ન માનવાં અને ન સાંભળવાં. ॥૨૯॥

અને ગાળ્યા વિનાનું જે જળ તથા દૂધ તે ન પીવું, અને જે જળને વિષે ઝીણા જીવ ઘણાક હોય તે જળે કરીને સ્નાનાદિક ક્રિયા ન કરવી. ॥૩૦॥

અને જે ઔષધ દારૂ તથા માંસ તેણે યુક્ત હોય તે ઔષધ ક્યારેય ન ખાવું અને વળી જે વૈદ્યના આચરણને જાણતા ન હોઈએ તે વૈદ્યે આપ્યું જે ઔષધ તે પણ

ક્યારેય ન ખાવું. ॥૩૧॥

અને લોક ને શાસ્ત્ર તેમણે મળમૂત્ર કરવાને અર્થે વજર્યા એવાં સ્થાનક જે જીર્ણ દેવાલય તથા નદી તળાવના આરા તથા માર્ગ તથા વાવેલું ખેતર, વૃક્ષની છાયા તથા કુલવાડી-બગીચા એ આદિક જે સ્થાનક તેમને વિષે મળમૂત્ર ન કરવું તથા થૂંકવું પણ નહિ. ॥૩૨॥

અને ચોર માર્ગે કરીને પેસવું નહિ અને નીસરવું નહિ, અને જે સ્થાનક ધણિયાતું હોય તે સ્થાનકને વિષે તેના ધણીને પુછ્યા વિના ઉતારો ન કરવો. ॥૩૩॥

અને અમારા સત્સંગી જે પુરુષ માત્ર તેમણે બાઈ માણસના મુખ થકી જ્ઞાનવાર્તા ન સાંભળવી, અને સ્ત્રીઓ સાથે વિવાદ ન કરવો તથા રાજા સંગાથે તથા રાજાના માણસ સંગાથે વિવાદ ન કરવો. ॥૩૪॥

અને ગુરુનું અપમાન ન કરવું તથા જે અતિશય શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય હોય તથા જે લોકને વિષે પ્રતિષ્ઠિત મનુષ્ય હોય તથા જે વિદ્વાન મનુષ્ય હોય તથા જે શસ્ત્રધારી મનુષ્ય હોય તે સર્વેનું અપમાન ન કરવું. ॥૩૫॥

અને વિચાર્યા વિના તત્કાળ કોઈ કાર્ય ન કરવું, અને ધર્મ સંબંધી જે કાર્ય તે તો તત્કાળ કરવું, અને પોતે જે વિદ્યા ભણ્યા હોઈએ તે બીજાને ભણાવવી, અને નિત્ય પ્રત્યે સાધુનો સમાગમ કરવો. ॥૩૬॥

અને ગુરુ, દેવ અને રાજા એ ત્રણના દર્શનને અર્થે જ્યારે જવું ત્યારે ઠાલે હાથે ન જવું, અને કોઈનો વિશ્વાસઘાત ન કરવો, અને પોતાના મુખે કરીને પોતાનાં વખાણ ન કરવાં. ॥૩૭॥

અને જે વસ્ત્ર પહેર્યે થકે પોતાનાં અંગ દેખાય તેવું જે ભૂંડું વસ્ત્ર તે અમારા

સત્સંગી તેમણે ન પહેરવું ॥૩૮॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની જે ભક્તિ તે ધર્મે રહિત એવી કોઈ પ્રકારે ન કરવી, અને અજ્ઞાની એવા જે મનુષ્ય તેમની નિંદાના ભય થકી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવાનો ત્યાગ કરવો જ નહિ. ॥૩૯॥

અને ઉત્સવના દિવસને વિષે તથા નિત્ય પ્રત્યે શ્રીકૃષ્ણના મંદિરમાં આવ્યા એવા જે સત્સંગી પુરુષ તેમણે તે મંદિરને વિષે સ્ત્રીઓનો સ્પર્શ ન કરવો, તથા સ્ત્રીઓ તેમણે પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો, અને મંદિરમાંથી નીસર્યા પછી પોત-

પોતાની રીતે વર્તવું. ॥૪૦॥

અને ધર્મવંશી ગુરુ થકી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની દીક્ષાને પામ્યા એવા જે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણના અમારા સત્સંગી તેમણે કંઠને વિષે તુલસીની બેવડી માળા નિત્ય ધારવી, અને લલાટ, હૃદય અને બે હાથ એ ચારે ઠેકાણે ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું. ॥૪૧॥

અને તે તિલક જે તે ગોપીચંદને કરીને કરવું, અથવા ભગવાનની પૂજા કરતાં બાકી રહ્યું અને કેસર કુંકુમાદિકે યુક્ત એવું જે પ્રસાદી ચંદન તેણે કરીને તિલક કરવું.

॥૪૨॥

અને તે તિલકના મધ્યને વિષે જ ગોળ એવો જે ચાંદલો તે જે તે ગોપીચંદને કરીને કરવો, અથવા રાધિકાજી અને લક્ષ્મીજી તેનું પ્રસાદી એવું જે કુંકુમ તેણે કરીને તે ચાંદલો કરવો. ॥૪૩॥

અને પોતાના ધર્મને વિષે રહ્યા અને શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત એવા જે સચ્છુદ્ર તેમણે તો તુલસીની માળા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક તે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્યની પેઠે ધારવાં. ॥૪૪॥

અને તે સચ્છુદ્ર થકી બીજા જે જાતીએ

કરીને ઉતરતા એવા ભક્તજન તેમણે તો ચંદનાદિક કાષ્ટની જે બેવડી માળા તે ભગવાનની પ્રસાદી કરાવીને કંઠને વિષે ધારવી, અને લલાટને વિષે કેવળ ચાંદલો કરવો પણ તિલક ન કરવું. ॥૪૫॥

અને જે બ્રાહ્મણાદિકને ત્રિપુંડ્ર જે આડું તિલક કરવું તથા રૂદ્રાક્ષની માળા ધારવી એ બે વાનાં પોતાની કુળ પરંપરાએ કરીને ચાલ્યાં આવ્યાં હોય અને તે બ્રાહ્મણાદિક અમારા આશ્રિત થયા હોય, તો પણ તેમણે ત્રિપુંડ્ર અને રૂદ્રાક્ષનો ક્યારેય ત્યાગ ન કરવો. ॥૪૬॥

અને નારાયણ અને શિવજી એ બેયનું એકાત્મપણું જ જાણવું, કેમ જે વેદને વિષે એ બેયનું બ્રહ્મરૂપે કરીને પ્રતિપાદન કર્યું છે. ॥૪૭॥

અને અમારા આશ્રિત જે મનુષ્ય તેમણે શાસ્ત્રે કહ્યો જે આપદ્ધર્મ તે અલ્પ આપત્કાળને વિષે મુખ્યપણે કરીને ક્યારેય ગ્રહણ ન કરવો. ॥૪૮॥

અને અમારા સત્સંગી તેમણે નિત્ય સૂર્ય ઉગ્યાથી પ્રથમ જ જાગવું, અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્મરણ કરીને પછી શૌચવિધિ કરવા જવું. ॥૪૯॥

અને પછી એક સ્થાનકને વિષે બેસીને દાતણ કરવું અને પછી પવિત્ર જળે કરીને સ્નાન કરીને પછી ધોયેલું વસ્ત્ર એક પહેરવું અને એક ઓઢવું. ॥૫૦॥

અને તે વાર પછી પવિત્ર પૃથ્વીને વિષે પાથર્યું અને શુદ્ધ ને કોઈ બીજા આસનને અડચું ન હોય અને જે ઉપર સારી પેઠે બેસાય એવું જે આસન તેને વિષે પૂર્વમુખે અથવા ઉત્તરમુખે બેસીને આચમન કરવું.

॥૫૧॥

અને પછી સત્સંગી પુરુષમાત્રને ચાંદલે સહિત ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું, અને

સુવાસિની જે સ્ત્રીઓ તેમણે તો પોતાના ભાલને વિષે કુંકુમનો ચાંદલો કરવો.

॥૫૨॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ માત્રને પોતાના ભાલને વિષે તિલક ન કરવું, ને ચાંદલો પણ ન કરવો, અને તે પછી તે સર્વે જે અમારા સત્સંગી તેમણે મને કરીને કલ્યા જે ચંદનપુષ્પાદિક ઉપચાર તેમણે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની માનસી પૂજા કરવી. ॥૫૩॥

અને તે પછી શ્રીરાધાકૃષ્ણની જે ચિત્ર પ્રતિમા તેનું આદર થકી દર્શન કરીને

નમસ્કાર કરીને પછી પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણનો અષ્ટાક્ષર મંત્ર તેનો જપ કરીને તે પછી પોતાનું વ્યાવહારિક કામકાજ કરવું. ॥૫૪॥

અને જે અમારા સત્સંગીમાં અંબરીષ રાજાની પેઠે આત્મનિવેદી એવા ઉત્તમ ભક્ત હોય તેમણે પણ પ્રથમ કહ્યું તેવી રીતે અનુક્રમે કરીને માનસી પૂજા પર્યંત સર્વ ક્રિયા કરવી. ॥૫૫॥

અને તે જે આત્મનિવેદી ભક્ત તેમણે પાષાણની અથવા ધાતુની જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રતિમા અથવા શાલગ્રામ

તેની જે પૂજા તે દેશકાળને અનુસરીને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે પ્રાપ્ત થયાં જે ચંદન, પુષ્પ, ફળાદિક વસ્તુ તેણે કરીને કરવી, અને પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો જે અષ્ટાક્ષર મંત્ર તેનો જપ કરવો. ॥૫૬॥

અને તે પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે સ્તોત્ર અથવા ગ્રંથ તેનો જે પાઠ તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો, અને જે સંસ્કૃત ન ભણ્યા હોય તેમણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું નામકીર્તન કરવું. ॥૫૭॥

અને પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને નૈવેદ્ય કરીને પછી તે પ્રસાદી એવું જે અન્ન તે

જમવું, અને તે જે આત્મનિવેદી વૈષ્ણવ તેમણે સર્વકાળને વિષે પ્રિતિએ કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવાપરાયણ થવું.

॥૫૮॥

અને નિર્ગુણ કહેતાં માયાના જે સત્વાદિક ત્રણ ગુણ તેણે રહિત એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેના સંબંધ થકી તે આત્મનિવેદી ભક્તની જે સર્વે ક્રિયા તે નિર્ગુણ થાય છે, તે હેતુ માટે તે આત્મનિવેદી ભક્ત જે તે નિર્ગુણ કહ્યા છે. ॥૫૯॥

અને એ જે આત્મનિવેદી ભક્ત તેમણે

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું જળ પણ ક્યારેય ન પીવું, અને પત્ર, કંદ, ફળાદિક જે વસ્તુ તે પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કર્યા વિનાનું ન ખાવું. ॥૬૦॥

અને વળી સર્વે જે અમારા સત્સંગી તેમણે વૃદ્ધપણા થકી અથવા કોઈ મોટા આપત્કાળે કરીને અસમર્થપણું થઈ ગયે સતે પોતે સેવવાનું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ તે બીજા ભક્તને આપીને પોતે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે વર્તવું. ॥૬૧॥

અને જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ પોતાને સેવવાને અર્થે ધર્મવંશના જે આચાર્ય

તેમણે જ આખું હોય અથવા તે આચાર્ય જે સ્વરૂપની પ્રતિષ્ઠા કરી હોય તે જ સ્વરૂપને સેવવું અને તે વિના બીજું જે શ્રીકૃષ્ણનું સ્વરૂપ તે તો નમસ્કાર કરવા યોગ્ય છે પણ સેવવા યોગ્ય નથી. ॥૬૨॥

અને અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે નિત્ય પ્રત્યે સાયંકાળે ભગવાનના મંદિર પ્રત્યે જવું, અને તે મંદિરને વિષે શ્રી રાધિકાજીના પતિ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેના નામનું ઉચ્ચસ્વરે કરીને કીર્તન કરવું. ॥૬૩॥

અને તે શ્રીકૃષ્ણની જે કથાવાર્તા તે

પરમ આદરથકી કરવી ને સાંભળવી, અને ઉત્સવને દિવસે વાજિંત્રે સહિત શ્રીકૃષ્ણનાં કીર્તન કરવાં. ॥૬૪॥

અને અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે જે પ્રકારે પૂર્વે કહ્યું એ પ્રકારે કરીને જ નિત્ય પ્રત્યે કરવું અને સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત એવા જે સદ્ગ્રંથ તેમનો અભ્યાસ પણ પોતાની બુદ્ધિને અનુસારે કરવો. ॥૬૫॥

અને જે મનુષ્ય જેવા ગુણે કરીને યુક્ત હોય તે મનુષ્યને તેવા કાર્યને વિષે વિચારીને જ પ્રેરવો પણ જે કાર્યને વિષે

જે યોગ્ય ન હોય તે કાર્યને વિષે તેને ક્યારેય ન પ્રેરવો. ॥૬૬॥

અને પોતાના જે સેવક હોય તે સર્વની પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નવસ્ત્રાદિકે કરીને યથાયોગ્ય સંભાવના નિરંતર રાખવી. ॥૬૭॥

અને જે પુરુષ જેવા ગુણવાળો હોય તે પુરુષને તેવા વચને કરીને દેશકાળાનુસારે યથાયોગ્ય બોલાવવો પણ એથી બીજી રીતે ન બોલાવવો. ॥૬૮॥

અને વિનયે કરીને યુક્ત એવા જે અમારા આશ્રિત સત્સંગી તેમણે ગુરુ,

રાજા, અતિવૃદ્ધ, ત્યાગી, વિદ્વાન અને તપસ્વી એ છ જણા આવે ત્યારે સન્મુખ ઊઠવું તથા આસન આપવું તથા મધુરે વચને બોલાવવું ઇત્યાદિક ક્રિયાએ કરીને એમનું સન્માન કરવું. ॥૬૯॥

અને ગુરુ, દેવ ને રાજા એમની સમીપે તથા સભાને વિષે પગ ઉપર પગ ચડાવીને ન બેસવું તથા વસ્ત્રે કરીને ઠીંચણને બાંધીને ન બેસવું. ॥૭૦॥

અને અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે પોતાના આચાર્ય સંગાથે ક્યારેય પણ વિવાદ ન કરવો, અને

પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્ન, ધન, વસ્ત્રાદિકે કરીને તે પોતાના આચાર્યને પૂજવા. ॥૭૧॥

અમારા જે આશ્રિત જન તેમણે પોતાના આચાર્યને આવતા સાંભળીને આદર થકી તત્કાળ સન્મુખ જવું, અને તે આચાર્ય પોતાના ગામથી પાછા પધારે ત્યારે ગામની ભાગોળ સુધી વળાવવા જવું. ॥૭૨॥

અને ઘણુંક છે ફળ જેને વિષે એવું પણ જે કર્મ તે જો ધર્મે રહિત હોય તો તેનું આચરણ ન જ કરવું કેમ જે ધર્મ છે તે જ

સર્વ પુરુષાર્થનો આપનારો છે, માટે કોઈક ફળના લોભે કરીને ધર્મનો ત્યાગ ન કરવો. ॥૭૩॥

અને પૂર્વે થયા જે મોટા પુરુષ તેમણે પણ જો ક્યારેક અધર્માચરણ કર્યું હોય તો તેનું ગ્રહણ ન કરવું, અને તેમણે જે ધર્માચરણ કર્યું હોય તો તેનું ગ્રહણ કરવું. ॥૭૪॥

અને કોઈની પણ જે ગુહ્યવાર્તા તે તો કોઈ ઠેકાણે પણ પ્રકાશ કરવી જ નહિ, અને જે જીવનું જેવી રીતે સન્માન કરવું ઘટતું હોય તેનું તેવી જ રીતે સન્માન કરવું,

પણ સમદ્રષ્ટિએ કરીને એ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવું નહિ. ॥૭૫॥

અને અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે ચાતુર્માસને વિષે વિશેષ નિયમ ધારવો, અને જે મનુષ્ય અસમર્થ હોય તેમણે તો એક શ્રાવણ માસને વિષે વિશેષ નિયમ ધારવો. ॥૭૬॥

અને તે વિશેષ નિયમ ક્રિયા, તો ભગવાનની કથાનું શ્રવણ કરવું, તથા કથા વાંચવી, તથા ભગવાનના ગુણનું કિર્તન કરવું તથા પંચામૃત સ્નાને કરીને ભગવાનની મહાપૂજા કરવી, તથા

ભગવાનના મંત્રનો જપ કરવો, તથા સ્તોત્રનો પાઠ કરવો, તથા ભગવાનને પ્રદક્ષિણાઓ કરવી. ॥૭૭॥

તથા ભગવાનને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરવા, એ જે આઠ પ્રકારના નિયમ તે અમે ઉત્તમ માન્યા છે તે માટે એ નિયમમાંથી કોઈ એક નિયમ જે તે ચોમાસાને વિષે વિશેષપણે ભક્તિએ કરીને ધારવો. ॥૭૮॥

અને સર્વે જે એકાદશીઓ તેમનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું, તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે જન્માષ્ટમી આદિક

જન્મદિવસ તેમનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું, તથા શિવરાત્રિનું વ્રત જે તે આદર થકી કરવું અને તે વ્રતના દિવસને વિષે મોટા ઉત્સવ કરવા. ॥૭૯॥

અને જે દિવસે વ્રતનો ઉપવાસ કર્યો હોય તે દિવસે અતિશય યત્ને કરીને દિવસની નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો, કેમ જે જેમ મૈથુને કરીને મનુષ્યના ઉપવાસનો નાશ થાય છે, તેમજ દિવસની નિદ્રાએ કરીને મનુષ્યના ઉપવાસનો નાશ થઈ જાય છે. ॥૮૦॥

અને સર્વ વૈષ્ણવના રાજા એવા જે

શ્રીવલ્લભાચાર્ય તેમના પુત્ર જે શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી તે જે તે વ્રત અને ઉત્સવના નિર્ણયને કરતા હતા. ॥૮૧॥

અને તે વિઠ્ઠલનાથજીએ કર્યો જે નિર્ણય તેને જ અનુસરીને સર્વે વ્રત ને ઉત્સવ કરવા, અને તે વિઠ્ઠલનાથજીએ કહી જે શ્રીકૃષ્ણની સેવારીતિ તેનું જ ગ્રહણ કરવું. ॥૮૨॥

અને સર્વે જે અમારા આશ્રિત તેમણે દ્વારિકા આદિક જે તીર્થ તેમની યાત્રા જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિએ કરીને કરવી, અને વળી પોતાના સામર્થ્ય

પ્રમાણે દીનજનને વિષે દયાવાન થવું.

॥૮૩॥

અને અમારા જે આશ્રિત તેમણે વિષ્ણુ, શિવ, ગણપતિ, પાર્વતી અને સૂર્ય એ પાંચ દેવ જે તે પૂજ્યપણે કરીને માનવા. ॥૮૪॥

અને જો ક્યારેક ભૂત પ્રેતાદિકનો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે તો નારાયણકવચનો જપ કરવો અથવા હનુમાનના મંત્રનો જપ કરવો, પણ એ વિના બીજા કોઈ શુદ્રદેવના સ્તોત્ર અને મંત્રનો જપ ન કરવો. ॥૮૫॥

અને સૂર્યનું ને ચંદ્રમાનું ગ્રહણ થયે સતે અમારા જે સર્વે સત્સંગી તેમણે બીજી સર્વે ક્રિયાનો તત્કાળ ત્યાગ કરીને પવિત્ર થઈને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના મંત્રનો જપ કરવો. ॥૮૬॥

અને તે ગ્રહણ મુકાઈ રહ્યા પછી વસ્ત્ર સહિત સ્નાન કરીને જે અમારા ગૃહસ્થ સત્સંગી હોય તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે દાન કરવું, અને જે ત્યાગી હોય તેમણે ભગવાનની પૂજા કરવી. ॥૮૭॥

અને અમારા સત્સંગી એવા જે ચારે વર્ષના મનુષ્ય તેમણે જન્મનું સૂતક તથા

મરણનું સૂતક તે પોતપોતાના સંબંધને અનુસારે કરીને યથાશાસ્ત્ર પાળવું.

॥૮૮॥

અને જે બ્રાહ્મણ વર્ણ હોય તેમણે શમ, દમ, ક્ષમા અને સંતોષ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત થવું, અને જે ક્ષત્રિય વર્ણ હોય તેમણે શૂરવીરપણું અને ધીરજ એ આદિક જે ગુણ તેમણે યુક્ત થવું. ॥૮૯॥

અને વૈશ્ય વર્ણ હોય તેમણે કૃષિકર્મ તથા વણજ વ્યાપાર તથા વ્યાજવટો એ આદિક જે વૃત્તિઓ તેમણે કરીને વર્તવું, અને જે શુદ્ર વર્ણ હોય તેમણે બ્રાહ્મણાદિક

ત્રણ વર્ણની સેવા કરવી એ આદિક જે વૃત્તિઓ તેમણે કરીને વર્તવું. ॥૯૦॥

અને જે દ્વિજ હોય તેમણે ગર્ભાધાનાદિક સંસ્કાર તથા આત્મિક તથા શ્રાદ્ધ એ ત્રણ જે તે પોતાના ગૃહ્યસૂત્રને અનુસારે કરીને જેવો જેનો અવસર હોય અને જેવી જેની ધનસંપત્તિ હોય તે પ્રમાણે કરવાં. ॥૯૧॥

અને ક્યારેક જાણે અથવા અજાણે જો નાનુંમોટું પાપ થઈ જાય તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તે પાપનું પ્રાયશ્ચિત કરવું. ॥૯૨॥

અને ચાર વેદ, તથા વ્યાસસૂત્ર, તથા

શ્રીમદ્ભાગવત નામે પુરાણ, તથા મહાભારતને વિષે તો શ્રીવિષ્ણુ-સહસ્રનામ. ॥૮૩॥

તથા શ્રીભગવદ્ગીતા, તથા વિદુરજીએ કહેલી જે નીતિ, તથા સ્કંદપુરાણનો જે વિષ્ણુખંડ તેને વિષે રહ્યું એવું જે શ્રીવાસુદેવમાહાત્મ્ય. ॥૮૪॥

અને ધર્મશાસ્ત્રના મધ્યમાં રહી એવી જે યાજ્ઞવલ્ક્ય ઋષિની સ્મૃતિ, એ જે આઠ સચ્ચાસ્ટ્ર તે અમને ઈષ્ટ છે. ॥૮૫॥

અને પોતાના હિતને ઈચ્છતા એવા જે અમારા સર્વે શિષ્ય તેમણે એ આઠ

સચ્ચાસ્ટ્ર જે તે સાંભળવાં અને અમારા આશ્રિત જે દ્વિજ તેમણે એ સચ્ચાસ્ટ્ર જે તે ભણવાં તથા ભણાવવાં તથા એમની કથા કરવી. ॥૮૬॥

અને તે આઠ સચ્ચાસ્ટ્રમાંથી આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત એ ત્રણનો જે નિર્ણય કરવો તેને વિષે તો મિતાક્ષરા ટીકાએ યુક્ત એવી જે યાજ્ઞવલ્ક્ય ઋષિની સ્મૃતિ તેનું ગ્રહણ કરવું. ॥૮૭॥

અને વળી એ આઠ સચ્ચાસ્ટ્રને વિષે જે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ તેના દશમ ને પંચમ નામે જે બે સ્કંધ તે જે શ્રીકૃષ્ણ

ભગવાનના માહાત્મ્ય જાણવાને અર્થે સર્વથી અધિકપણે જાણવા. ॥૮૮॥

અને દશમસ્કંધ તથા પંચમસ્કંધ તથા યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ એ જે ત્રણ તે અનુક્રમે કરીને અમારું ભક્તિશાસ્ત્ર, યોગશાસ્ત્ર અને ધર્મશાસ્ત્ર છે, કહેતાં દશમસ્કંધ તે ભક્તિશાસ્ત્ર છે અને પંચમસ્કંધ તે યોગશાસ્ત્ર છે અને યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ તે ધર્મશાસ્ત્ર છે એમ જાણવું. ॥૮૯॥

અને શ્રી રામાનુજાયાર્યે કર્યું એવું જે વ્યાસસૂત્રનું શ્રીભાષ્ય તથા શ્રીભગવદ્-

ગીતાનું ભાષ્ય, એ જે બે તે અમારું અધ્યાત્મશાસ્ત્ર છે એમ જાણવું. ॥૧૦૦॥

અને એ સર્વે સચ્ચાસ્ટ્રને વિષે જે વચન તે જે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્વરૂપ તથા ધર્મ તથા ભક્તિ તથા વૈરાગ્ય એ ચારના અતિ ઉત્કર્ષપણાને કહેતાં હોય. ॥૧૦૧॥

તે વચન જે તે બીજાં વચન કરતાં પ્રધાનપણે માનવાં અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ તે જે તે ધર્મે સહિત જ કરવી એવી રીતે તે સર્વે સચ્ચાસ્ટ્રનું રહસ્ય છે. ॥૧૦૨॥

અને શ્રુતિ સ્મૃતિ તેમણે પ્રતિપાદન કર્યો એવો જે સદાચાર તે ધર્મ જાણવો, અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિષે માહાત્મ્યજ્ઞાને સહિત જે ઘણો સ્નેહ તે ભક્તિ જાણવી. ॥૧૦૩॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન વિના અન્ય પદાર્થમાં પ્રીતિ નહિ તે વૈરાગ્ય જાણવો, અને જીવ, માયા અને ઈશ્વર તેમના સ્વરૂપને જે રૂડી રીતે જાણવું તેને જ્ઞાન કહીએ. ॥૧૦૪॥

અને જીવ છે તે હૃદયને વિષે રહ્યો છે, ને આણુ સરખો સૂક્ષ્મ છે, ને ચૈતન્યરૂપ

છે, ને જાણનારો છે, અને પોતાની જ્ઞાનશક્તિએ કરીને નખથી શિખા પર્યંત સમગ્ર પોતાના દેહ પ્રત્યે વ્યાપીને રહ્યો છે, અને અણેદ, અભેદ, અજર, અમર ઈત્યાદિક છે લક્ષણ જેનાં એવો જીવ છે, એમ જાણવું. ॥૧૦૫॥

અને જે માયા છે તે ત્રિગુણાત્મિકા છે, ને અંધકારરૂપ છે, ને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની શક્તિ છે, અને આ જીવને દેહ તથા દેહનાં જે સંબંધી તેમને વિષે અહંમમત્વની કરાવનારી છે, એમ માયાને જાણવી. ॥૧૦૬॥

અને જે ઈશ્વર છે તે જે તે જેમ હૃદયને વિષે જીવ રહ્યો છે, એમ તે જીવને વિષે અંતર્યામીપણે કરીને રહ્યા છે ને સ્વતંત્ર છે ને સર્વ જીવને કર્મફળના આપનારા છે એમ ઈશ્વરને જાણવા. ॥૧૦૭॥

અને તે ઈશ્વર તે કયા તો પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે ઈશ્વર છે, અને તે શ્રીકૃષ્ણ જે તે આપણા ઈષ્ટદેવ છે, ને ઉપાસના કરવા યોગ્ય છે અને સર્વે અવતારના કારણ છે. ॥૧૦૮॥

અને સમર્થ એવા જે શ્રીકૃષ્ણ તે જે તે રાધિકાજીએ યુક્ત હોય ત્યારે

“રાધાકૃષ્ણ” એવે નામે જાણવા, અને રૂકિમણી રૂપ જે લક્ષ્મી તેમણે યુક્ત હોય ત્યારે “લક્ષ્મીનારાયણ” એવે નામે જાણવા. ॥૧૦૯॥

અને એ શ્રીકૃષ્ણ જે તે અર્જુને યુક્ત હોય, ત્યારે “નરનારાયણ” એવે નામે જાણવા અને વળી તે શ્રીકૃષ્ણ જે તે બલભદ્રાદિકને યોગે કરીને તે તે નામે કહેવાય છે એમ જાણવું. ॥૧૧૦॥

અને એ જે રાધાદિક ભક્ત તે જે તે ક્યારેક તો તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને પડખે હોય છે, અને ક્યારેક તો અતિ સ્નેહે

કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના અંગને વિષે રહે છે, ત્યારે તો તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન એકલા જ હોય એમ જાણવા. ॥૧૧૧॥

એ હેતુ માટે એ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે સ્વરૂપ તેમને વિષે સર્વ પ્રકારે કરીને ભેદ ન જાણવો, અને ચતુર્ભુજપણું, અષ્ટભુજપણું, સહસ્રભુજપણું ઈત્યાદિક જે ભેદ જણાય છે તે તો દ્વિભુજ એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણ તેમની ઈચ્છાએ કરીને છે એમ જાણવું. ॥૧૧૨॥

અને એવા જે તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન, તેની જે ભક્તિ તે જે તે પૃથ્વીને વિષે સર્વ

મનુષ્ય તેમણે કરવી, અને તે ભક્તિ થકી બીજું કલ્યાણકારી સાધન કાંઈ નથી એમ જાણવું. ॥૧૧૩॥

અને વિદ્યાદિક ગુણવાળા જે પુરુષ તેમના ગુણવાનપણાનું એ જ પરમ ફળ જાણવું, કયું તો જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને વિષે ભક્તિ કરવી ને સત્સંગ કરવો, અને એમ ભક્તિ ને સત્સંગ એ બે વિના તો વિદ્વાન હોય તો પણ અધોગતિને પામે છે. ॥૧૧૪॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જે અવતાર તે જે તે ધ્યાન

કરવા યોગ્ય છે તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની જે પ્રતિમા તે પણ ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે, માટે એમનું ધ્યાન કરવું, અને મનુષ્ય તથા દેવાદિક જે જીવ તે તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના ભક્ત હોય અને બ્રહ્મવેતા હોય તો પણ ધ્યાન કરવા યોગ્ય નથી, માટે એમનું ધ્યાન ન કરવું. ॥૧૧૫॥

અને સ્થૂલ, સૂક્ષ્મ ને કારણ એ જે ત્રણ દેહ તે થકી વિલક્ષણ એવો જે પોતાનો જીવાત્મા તેને બ્રહ્મરૂપની ભાવના કરીને પછી તે બ્રહ્મરૂપે કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ જે તે સર્વ કાળને વિષે

કરવી. ॥૧૧૬॥

અને શ્રીમદ્ભાગવતપુરાણનો જે દશમસ્કંધ તે જે તે નિત્ય પ્રત્યે આદર થકી સાંભળવો, અથવા વર્ષો વર્ષ એકવાર સાંભળવો અને પંડિત હોય તેમણે નિત્ય પ્રત્યે વાંચવો અથવા વર્ષો વર્ષ એકવાર વાંચવો. ॥૧૧૭॥

અને એ જે દશમસ્કંધ તેનું પુરસ્ચરણ જે તે પુણ્ય સ્થાનકને વિષે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવું કરાવવું, અને વળી વિષ્ણુસહસ્રનામ આદિક જે સચ્છાસ્ત્ર તેનું પુરસ્ચરણ પણ પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે

કરવું કરાવવું, તે પુરસ્ચરણ કેવું છે તો પોતાના મનવાંછિત ફળને આપે એવું છે.

॥૧૧૮॥

અને કષ્ટની દેનારી એવી કોઈ દેવસંબંધી આપદા આવી પડે તથા મનુષ્ય સંબંધી આપદા આવી પડે તથા રોગાદિક આપદા આવી પડે તેને વિષે જેમ પોતાની ને બીજાની રક્ષા થાય તેમ વર્તવું પણ બીજી રીતે ન વર્તવું. ॥૧૧૯॥

અને આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાયશ્ચિત એ જે ત્રણવાનાં તે જે તે દેશ, કાળ, અવસ્થા, દ્રવ્ય, જાતિ અને સામર્થ્ય

એટલાને અનુસારે કરીને જાણવાં.

॥૧૨૦॥

અને અમારો જે મત તે વિશિષ્ટાદ્વૈત છે, એમ જાણવું અને અમને પ્રિય એવું જે ધામ તે ગોલોક છે એમ જાણવું, અને તે ધામને વિષે બ્રહ્મરૂપે કરીને જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સેવા કરવી તે અમે મુક્તિ માની છે એમ જાણવું. ॥૧૨૧॥

અને આ જે પૂર્વે સર્વ ધર્મ કહ્યા, તે જે તે અમારા આશ્રિત જે ત્યાગી, ગૃહસ્થ, બ્રાહ્મણ, ભાઈ સર્વ સત્સંગી તેમના સામાન્ય ધર્મ કહ્યા છે, કહેતાં સર્વ સત્સંગી માત્રને

સરખા પાળવાના છે. અને એ સર્વેના જે વિશેષ ધર્મ છે તેમને પૃથક્ પૃથક્ પણે કરીને કહીએ છીએ. ॥૧૨૨॥

(હવે પ્રથમ ધર્મવંશી જે આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારા મોટાભાઈ અને નાનાભાઈ તેમના પુત્ર જે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાની જે બીજી સ્ત્રીઓ તેમને મંત્ર ઉપદેશ ક્યારેય ન કરવો. ॥૧૨૩॥

અને તે સ્ત્રીઓને ક્યારેય પણ અડવું નહિ, અને તે સાથે બોલવું નહિ, અને

કોઈ જીવને વિષે કુરપણું ન કરવું, અને કોઈની થાપણ ન રાખવી. ॥૧૨૪॥

અને વ્યવહાર કાર્યને વિષે કેનું પણ જમાનગરું ન કરવું, અને કોઈ આપત્કાળ આવી પડે તો ભિક્ષા માગીને પોતાનો નિર્વાહ કરીને તે આપત્કાળને ઉલ્લંઘવો પણ કોઈનું કરજ તો ક્યારેય ન કરવું. ॥૧૨૫॥

અને પોતાના જે શિષ્ય તેમણે ધર્મ નિમિત્તે પોતાને આપ્યું જે અત્ર તે વેચવું નહિ, અને તે અત્ર જીનું થાય તો તે જીનું કોઈકને દઈને નવું લેવું, અને એવી રીતે

જે જીનાનું નવું કરવું તે વેચ્યું ન કહેવાય.

॥૧૨૬॥

અને ભાદરવા શુદ્ધ ચતુર્થીને દિવસે ગણપતિની પૂજા કરવી, તથા આસો વદિ ચતુર્દશીને દિવસે હનુમાનજીની પૂજા કરવી. ॥૧૨૭॥

અને અમારે આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમના ધર્મની રક્ષા કરવાને અર્થે એ સર્વેના ગુરુપણાને વિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવા જે તે અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર તેમણે મુમુક્ષુ જનને દીક્ષા આપવી. ॥૧૨૮

અને પોતાના આશ્રિત જે સર્વે

સત્સંગી તેમણે અધિકાર પ્રમાણે પોત-પોતાના ધર્મને વિષે રાખવા અને સાધુને આદર થકી માનવા તથા સચ્છાસ્ત્રનો અભ્યાસ આદર થકી કરવો. ॥૧૨૯॥

અને મોટાં જે મંદિર તેમને વિષે અમે સ્થાપન કર્યા એવાં જે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ આદિક શ્રીકૃષ્ણનાં સ્વરૂપ તેમની જે સેવા તે યથાવિધિએ કરીને કરવી. ॥૧૩૦॥

અને ભગવાનના મંદિર પ્રત્યે આવ્યો જે હરકોઈ અત્રાર્થી મનુષ્ય તેની પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અત્રના દાને કરીને આદર થકી સંભાવના કરવી. ॥૧૩૧॥

અને વિદ્યાર્થી ભણાવ્યાની શાળા કરાવીને પછી તેમાં એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણને રાખીને પૃથ્વીને વિષે સદ્વિદ્યાની પ્રવૃત્તિ કરાવવી, કેમ જે વિદ્યાદાને કરીને મોટું પુણ્ય થાય છે. ॥૧૩૨॥

અને હવે એ અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીર એ બેની જે પત્નીઓ તેમણે પોતપોતાના પતિની આજ્ઞાએ કરીને સ્ત્રીઓને જ શ્રીકૃષ્ણના મંત્રનો ઉપદેશ કરવો પણ પુરુષને ન કરવો. ॥૧૩૩॥

અને વળી તે બે જણની જે પત્નીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે

પુરુષ તેમનો સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો, અને તેમની સાથે બોલવું નહિ, ને એમને પોતાનું મુખ પણ ન દેખાડવું. (એવી રીતે ધર્મવંશી આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમના જે વિશેષ ધર્મ છે તે કહ્યા.) ૧૩૪

(હવે ગૃહસ્થાશ્રમીના જે વિશેષ ધર્મ છે તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાની જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમનો સ્પર્શ ન કરવો. ॥૧૩૫॥

અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષ તેમણે યુવાન અવસ્થાએ યુક્ત એવી જે પોતાની

મા, બહેન અને દિકરી તે સંગાથે પણ આપત્કાળ વિના એકાંત સ્થળને વિષે ન રહેવું, અને પોતાની સ્ત્રીનું દાન કોઈને ન કરવું. ॥૧૩૬॥

અને જે સ્ત્રીને કોઈ પ્રકારના વ્યવહારે કરીને રાજાનો પ્રસંગ હોય તેવી સ્ત્રીનો જે પ્રસંગ તે કોઈ પ્રકારે પણ ન જ કરવો. ॥૧૩૭॥

અને ગૃહસ્થાશ્રમી તેમણે પોતાને ઘેર આવ્યો જે અતિથિ તેને પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે અન્નાદિકે કરીને પૂજવો, અને વળી હોમાદિક જે દેવકર્મ અને શ્રાદ્ધાદિક

જે પિતૃકર્મ તે જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિ જેમ ઘટે તેમ કરવું. ॥૧૩૮॥

અને અમારા આશ્રિત જે ગૃહસ્થ તેમણે માતા-પિતા અને ગુરુ તથા રોગાતુર એવા જે કોઈ મનુષ્ય તેમની જે સેવા તે જીવતપર્યંત પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવી. ॥૧૩૯॥

અને વળી પોતાના વર્ણાશ્રમને ઘટિત એવો જે ઉદમ તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે કરવો, અને કૃષિવૃત્તિવાળા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે બળદિયાના વૃષણનો

ઉચ્છેદ ન કરવો. ॥૧૪૦॥

અને તે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે સમયને અનુસરીને જેટલો પોતાના ઘરમાં વરો હોય તેટલા અન્ન દ્રવ્યનો સંગ્રહ જે તે કરવો, અને જેના ઘરમાં પશુ હોય એવા જે ગૃહસ્થ તેમણે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે ચાર્યપૂજાનો સંગ્રહ કરવો. ॥૧૪૧॥

અને ગાય, બળદ, ભેંસ, ઘોડા આદિક જે પશુ તેમની તૃણજળાદિકે કરીને પોતાવતે જો સંભાવના થાય તો તે પશુને રાખવાં અને જો સંભાવના ન થાય

તો ન રાખવાં. ॥૧૪૨॥

અને સાક્ષીએ સહિત લખત કર્યા વિના તો પોતાના પુત્ર અને મિત્રાદિક સાથે પણ પૃથ્વી ને ધનના લેણદેણે કરીને વ્યવહાર જે તે ક્યારેય ન કરવો. ॥૧૪૩॥

અને પોતાનું અથવા બીજાનું જે વિવાહ સંબંધી કાર્ય તેને વિષે આપવા યોગ્ય જે ધન તેનું સાક્ષીએ સહિત લખત કર્યા વિના કેવળ બોલી જ ન કરવી. ॥૧૪૪॥

અને પોતાની ઉપજનું જે દ્રવ્ય તેને અનુસારે નિરંતર ખર્ચ કરવો, પણ તે

ઉપરાંત ન કરવો, અને જે ઉપજ કરતાં વધારે ખર્ચ કરે છે, તેને મોટું દુઃખ થાય છે, એમ સર્વે ગૃહસ્થોએ મનમાં જાણવું. ॥૧૪૫॥

અને પોતાના વ્યવહારને વિષે જેટલા ધનની ઉપજ હોય તથા જેટલો ખર્ચ હોય તે બેયને સંભારીને નિત્ય પ્રત્યે રૂડા અક્ષરે કરીને પોતે તેનું નામું લખવું. ॥૧૪૬॥

અને તે ગૃહસ્થાશ્રમી સત્સંગી તેમણે પોતાની જે વૃત્તિ અને ઉદ્યમ તે થકી પામ્યું જે ધનધાન્યાદિક તે થકી દશમો ભાગ કાઢીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કરવો,

અને જે વ્યવહારે દુર્બળ હોય તેમણે વીશમો ભાગ અર્પણ કરવો. ॥૧૪૭॥

અને એકાદશી આદિક જે વ્રત તેમનું જે ઉદ્યાપન તે જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાશાસ્ત્ર કરવું, તે ઉદ્યાપન કેવું છે તો મનવાંછિત ફળનું આપનારું છે. ॥૧૪૮॥

અને શ્રાવણ માસને વિષે શ્રી મહાદેવજીનું પૂજન જે તે બિલ્વપત્રાદિકે કરીને પ્રીતિપૂર્વક સર્વ પ્રકારે પોતે કરવું અથવા બીજા પાસે કરાવવું. ॥૧૪૯॥

અને પોતાના જે આચાર્ય તે થકી તથા

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં જે મંદિર તે થકી કરજ ન કાઢવું, અને વળી તે પોતાના આચાર્ય થકી અને શ્રીકૃષ્ણના મંદિર થકી પોતાના વ્યવહારને અર્થે પાત્ર, ઘરેણાં અને વસ્ત્રાદિક જે વસ્તુ તે માગી લાવવાં નહિ. ॥૧૫૦॥

અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ એમનાં દર્શન કરવાને અર્થે ગયે સતે માર્ગને વિષે પારકું અન્ન ખાવું નહિ, તથા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તથા પોતાના ગુરુ તથા સાધુ તેમનાં જે સ્થાનક તેમને વિષે પણ પારકું અન્ન ખાવું નહિ,

કેમ જે તે પારકું અન્ન તો પોતાના પુણ્યને હરીલે એવું છે, માટે પોતાની ગાંઠનું ખર્ચ ખાવું. ॥૧૫૧॥

અને પોતાના કામકાજ કરવા તેડ્યા જે મજુર તેમને જેટલું ધન અથવા ધાન્ય દીધાનું કહ્યું હોય તે પ્રમાણે જ આપવું પણ તેમાંથી ઓછું ન આપવું અને પોતાપાસે કોઈ કરજ માગતો હોય ને તે કરજ દઈ ચુક્યા હોઈએ તે વાતને છાની ન રાખવી, તથા પોતાનો વંશ તથા કન્યાદાન એ પણ છાનું ન રાખવું, અને દુષ્ટ એવા જે જન તેમની સાથે વ્યવહાર

ન કરવો. ॥૧૫૨॥

અને જે ઠેકાણે પોતે રહેતા હોઈએ તે ઠેકાણે કોઈક કઠણ ભૂંડો કાળ અથવા શત્રુ અથવા રાજા તેના ઉપદ્રવે કરીને સર્વ પ્રકારે પોતાની લાજ જતી હોય કે ધનનો નાશ થતો હોય, કે પોતાના પ્રાણનો નાશ થતો હોય. ॥૧૫૩॥

અને તે જો પોતાના મૂળ ગરાસનું તથા વતનનું ગામ હોય, તો પણ તેનો વિવેકી એવા જે અમારા સત્સંગી ગૃહસ્થ તેમણે તત્કાળ ત્યાગ કરી દેવો અને જ્યાં ઉપદ્રવ ન હોય, તેવો જે બીજો દેશ તે

પ્રત્યે જઈને સુખેથી રહેવું. ॥૧૫૪॥

અને ધનાઢય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે હિંસાએ રહિત એવા જે વિષ્ણુ સંબંધી યજ્ઞ તે કરવા તથા તીર્થને વિષે તથા દ્વાદશી આદિ પર્વને વિષે બ્રાહ્મણ તથા સાધુ તેમને જમાડવા. ૧૫૫
અને ધનાઢય એવા જે ગૃહસ્થ સત્સંગી તેમણે ભગવાનના મંદિરને વિષે મોટા ઉત્સવ કરાવવા, તથા સુપાત્ર એવા જે બ્રાહ્મણ તેમને નાના પ્રકારનાં દાન દેવાં. ॥૧૫૬॥

અને અમારા આશ્રિત એવા જે

સત્સંગી રાજા તેમણે ધર્મશાસ્ત્રને આશરીને પોતાના પુત્રની પેઠે પોતાની પ્રજાનું પાલન કરવું, અને પૃથ્વીને વિષે ધર્મનું સ્થાપન કરવું. ॥૧૫૭॥

અને તે રાજા તેમણે રાજ્યનાં જે સાત અંગ તથા ચાર ઉપાય તથા છ ગુણ તે જે તે લક્ષણે કરીને યથાર્થપણે જાણવા, અને તીર્થ જે ચાર મોકલ્યાનાં સ્થાનક તથા વ્યવહારના જાણનારા જે સભાસદ તથા દંડવા યોગ્ય નહિ એવા જે માણસ તથા દંડવા યોગ્ય નહિ એવા જે માણસ એ સર્વને લક્ષણે કરીને યથાર્થ પણે જાણવા.

॥૧૫૮॥

(હવે સુવાસિની બાઈઓના વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ) અમારે આશ્રિત જે સુવાસિની બાઈઓ તેમણે પોતાનો પતિ અંધ હોય, રોગી હોય, દરીદ્રી હોય, નપુંસક હોય, તો પણ તેને ઈશ્વરની પેઠે સેવવો, અને પતિ પ્રત્યે કટુક વચન ન બોલવું. ॥૧૫૯॥

અને તે સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે રૂપ અને યૌવન તેણે યુક્ત અને ગુણવાન એવો જે અન્ય પુરુષ તેનો પ્રસંગ સહજ સ્વભાવે પણ ન જ કરવો. ॥૧૬૦॥

અને પતિવ્રતા એવી જે સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાની નાભી, સાથળ અને છાતી તેને બીજો પુરુષ દેખે એમ ન વર્તવું, અને ઓઢ્યાના વસ્ત્ર વિના ઉઘાડે શરીરે ન રહેવું, અને ભાંડ ભવાઈ જોવા ન જવું, અને નિર્લજ્જ એવી જે સ્ત્રીઓ તથા સ્વૈરિણી, કામિની અને પુંશ્ચલી એવી જે સ્ત્રીઓ તેમનો સંગ ન કરવો. ॥૧૬૧॥

અને સુવાસિની સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાનો પતિ પરદેશ ગયે સતે આભૂષણ ન ધારવાં, ને રૂડાં વસ્ત્ર ન પહેરવાં, અને પારકે ઘેર બેસવા ન જવું અને હાસ્ય

વિનોદાદિકનો ત્યાગ કરવો. ॥૧૬૨॥
(હવે વિધવા સ્ત્રીઓના વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે તો પતિ બુદ્ધિએ કરીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને સેવવા, અને પોતાના પિતા પુત્રાદિક જે સંબંધી તેમની આજ્ઞાને વિષે વર્તવું, પણ સ્વતંત્રપણે ન વર્તવું. ॥૧૬૩॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે પુરુષ તેમનો સ્પર્શ ક્યારેય ન કરવો, અને પોતાની યુવાવસ્થાને વિષે અવશ્ય કાર્ય

વિના સમીપ સંબંધ વિનાના જે યુવાન પુરુષ તેમની સાથે ક્યારેય પણ બોલવું નહિ. ॥૧૬૪॥

અને ધાવણો જે બાળક તેના સ્પર્શને વિષે તો જેમ પશુને અડી જવાય અને દોષ નથી તેમ દોષ નથી, અને કોઈ અવશ્યનું કામકાજ પડે તેને વિષે કોઈક વૃદ્ધ પુરુષને અડી જવાય, તથા તે વૃદ્ધ સાથે બોલાય તેને વિષે દોષ નથી. ॥૧૬૫॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના સમીપ સંબંધ વિનાના જે પુરુષ તે થકી કોઈપણ વિદ્યા ન ભણવી, અને

વ્રત ઉપવાસે કરીને વારંવાર પોતાના દેહનું દમન કરવું. ॥૧૬૬॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે પોતાના ઘરમાં પોતાના જીવતપર્યંત દેહનિર્વાહ થાય એટલું જ જો ધન હોય તો તે ધન જે તે ધર્મકાર્યને વિષે પણ ન આપવું અને જો તેથી અધિક હોય તો આપવું. ॥૧૬૭॥

અને વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે એકવાર આહાર કરવો, અને પૃથ્વીને વિષે સુવું, અને મૈથુનાસક્ત એવાં જે પશુ પક્ષી આદિક જીવ પ્રાણીમાત્ર તેમને ક્યારેય જાણીને જોવાં નહિ. ॥૧૬૮॥

અને તે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે સુવાસિની સ્ત્રીના જેવો વેષ ન ધારવો, તથા સંન્યાસણી તથા વેરાગણી તેના જેવો વેષ ન ધારવો, અને પોતાના દેશ, કુળ અને આચાર તેને વિરુદ્ધ એવો જે વેષ તે પણ ક્યારેય ન ધારવો. ॥૧૬૮॥

અને ગર્ભની પાડનારી જે સ્ત્રી તેનો સંગ ન કરવો, ને તેનો સ્પર્શ પણ ન કરવો, અને પુરુષના શૃંગારરસ સંબંધી જે વાર્તા તે ક્યારેય ન કરવી, અને ન સાંભળવી. ॥૧૭૦॥

અને યુવા અવસ્થાને વિષે રહી એવી

જે વિધવા સ્ત્રીઓ તેમણે યુવા અવસ્થાવાળા જે પોતાના સંબંધી પુરુષ તેમની સંગાથે પણ એકાંતસ્થળને વિષે આપત્કાળ પડ્યા વિના ન રહેવું. ॥૧૭૧

અને હોળીની રમત ન કરવી, અને આભૂષણાદિકનું ધારણ ન કરવું, અને સુવર્ણાદિક ધાતુના તારે યુક્ત એવાં જે ઝીણાં વસ્ત્ર તેનું ધારણ પણ ક્યારેય ન કરવું. ॥૧૭૨॥

અને સુવાસિની ને વિધવા એવી જે સ્ત્રીઓ તેમણે વસ્ત્ર પહેર્યા વિના નહાવું નહિ, અને પોતાનું જે રજસ્વલાપણું તે

કોઈ પ્રકારે ગુપ્ત ન રાખવું. ॥૧૭૩॥

અને વળી રજસ્વલા એવી જે સુવાસિની અને વિધવા સ્ત્રીઓ તે ત્રણ દિવસ સુધી કોઈ મનુષ્યને તથા વસ્ત્રાદિકને અડે નહિ, અને ચોથે દિવસે નાહીને અડવું. (એવી રીતે ગૃહસ્થાશ્રમી એવા જે પુરુષ અને સ્ત્રીઓ તેમના જે આ વિશેષ ધર્મ કહ્યા તે સર્વે ધર્મવંશી આચાર્ય અને તેમની પત્નીઓ તેમણે પણ પાળવા, કેમ કે એ ગૃહસ્થ છે.) ॥૧૭૪॥

(હવે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત

એવા જે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે સ્ત્રીમાત્રનો સ્પર્શ ન કરવો, અને સ્ત્રીઓ સંગાથે બોલવું નહિ, અને જાણીને તે સ્ત્રીઓ સન્મુખ જોવું નહિ. ॥૧૭૫॥

અને તે સ્ત્રીઓની વાર્તા ક્યારેય ન કરવી, અને ન સાંભળવી, અને જે સ્થાનકને વિષે સ્ત્રીઓનો પગફેર હોય તે સ્થાનકને વિષે સ્નાનાદિક ક્રિયા કરવા ન જવું. ॥૧૭૬॥

અને દેવતાની પ્રતિમા વિના બીજી જે સ્ત્રીની પ્રતિમા ચિત્રની અથવા કાષ્ટાદિકની હોય તેનો સ્પર્શ ન કરવો,

અને જાણીને તો તે પ્રતિમાને જોવી પણ નહિ. ॥૧૭૭॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે સ્ત્રીની પ્રતિમા ન કરવી, અને સ્ત્રીએ પોતાના શરીર ઉપર ધારેલું જે વસ્ત્ર તેને અડવું નહિ, અને મૈથુનાસક્ત એવાં જે પશુ પક્ષી આદિક પ્રાણીમાત્ર તેમને જાણીને જોવાં નહિ. ॥૧૭૮॥

અને સ્ત્રીના વેષને ધરી રહ્યો એવો જે પુરુષ તેને અડવું નહિ, અને તેની સામું જોવું નહિ, અને તે સાથે બોલવું નહિ, અને સ્ત્રીનો ઉદ્દેશ કરીને ભગવાનની

કથા, વાર્તા, કીર્તન પણ ન કરવાં. ॥૧૭૯॥
અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાના બ્રહ્મચર્યવ્રતનો ત્યાગ થાય એવું જે વચન તે તો પોતાના ગુરુનું પણ ન માનવું, અને સદાકાળ ધીરજવાન રહેવું, અને સંતોષે યુક્ત રહેવું, અને માને રહિત રહેવું. ॥૧૮૦॥

અને બળાત્કારે કરીને પોતાને અતિશય સમીપે આવતી એવી જે સ્ત્રી તેને બોલીને અથવા તિરસ્કાર કરીને પણ તુરત વારવી પણ સમીપે આવવા દેવી નહિ. ॥૧૮૧॥

અને જો ક્યારેક સ્ત્રીઓનો અથવા પોતાનો પ્રાણ નાશ થાય એવો આપત્કાળ આવી પડે ત્યારે તો તે સ્ત્રીઓને અડીને અથવા તે સાથે બોલીને પણ તે સ્ત્રીઓની રક્ષા કરવી, અને પોતાની પણ રક્ષા કરવી. ॥૧૮૨॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે પોતાને શરીરે તૈલમર્દન ન કરવું, ને આયુધ ન ધારવું, ને ભયંકર એવો જે વેષ તે ન ધારવો, અને રસના ઈન્દ્રિયને જીતવી. ॥૧૮૩॥

અને જે બ્રાહ્મણના ઘરને વિષે સ્ત્રી

પીરસનારી હોય તેને ઘેર ભિક્ષા કરવા જવું નહિ, ને જ્યાં પુરુષ પીરસનારો હોય ત્યાં જવું. ॥૧૮૪॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી તેમણે વેદશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો, ને ગુરુની સેવા કરવી, ને સ્ત્રીઓની પેઠે જ સ્ત્રૈણ પુરુષનો સંગ જે તે સર્વકાળે વર્જવો. ॥૧૮૫॥

અને જાતીએ કરીને જે બ્રાહ્મણ હોય તે કોઈએ પણ ચર્મવારી ન પીવું, અને ડુંગળી ને લસણ આદિક જે અભક્ષ્ય વસ્તુ તે બ્રાહ્મણ જાતિ હોય, તેણે કોઈ પ્રકારે ન

ખાવું. ॥૧૮૬॥

અને જે બ્રાહ્મણ હોય તેણે સ્નાન, સંધ્યા, ગાયત્રીનો જપ, શ્રીવિષ્ણુની પૂજા અને વૈશ્વદેવ એટલાં વાનાં કર્યા વિના ભોજન કરવું જ નહિ. (એવી રીતે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીના વિશેષ ધર્મ કહ્યા. ॥૧૮૭॥

(હવે સાધુના જે વિશેષ ધર્મ તે કહીએ છીએ.) અમારે આશ્રિત જે સર્વે સાધુ તેમણે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીની પેઠે સ્ત્રીઓનાં દર્શન ભાષણાદિક પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો, તથા સ્ત્રૈણ પુરુષના પ્રસંગનો ત્યાગ કરવો, અને અંતઃશત્રુ જે

કામ, ક્રોધ, લોભ અને માન આદિક તેમને જીતવા. ॥૧૮૮॥

અને સર્વે જે ઈન્દ્રિયો તે જીતવી, અને રસના ઈન્દ્રિયને તો વિશેષે કરીને જીતવી, અને દ્રવ્યનો સંગ્રહ પોતે કરવો નહિ, ને કોઈ બીજા પાસે પણ કરાવવો નહિ. ॥૧૮૯॥

અને કોઈની પણ થાપણ ન રાખવી, અને ક્યારેય પણ ધીરજતાનો ત્યાગ ન કરવો, અને પોતાના ઉતારાની જાયગા બંધીની હોય તો તેને વિષે ક્યારેય પણ સ્ત્રીનો પ્રવેશ થવા દેવો નહિ. ॥૧૯૦॥

અને તે સાધુ તેમણે આપત્કાળ પડ્યા વિના રાત્રિને વિષે સંઘસોબત વિનાનું ચાલવું નહિ, તથા આપત્કાળ પડ્યા વિના ક્યારેય પણ એકલા ચાલવું નહિ. ॥૧૯૧॥

અને જે વસ્ત્ર બહુ મૂલ્યવાળું હોય તથા ચિત્રવિચિત્ર ભાતનું હોય તથા કસુંબાદિક જે રંગ તેણે કરીને રંગેલું હોય તથા શાલ દુશાલા હોય ને તે જો બીજાની ઈચ્છાએ કરીને પોતાને પ્રાપ્ત થયું હોય તો પણ તે વસ્ત્ર પોતે પહેરવું ઓઢવું નહિ. ॥૧૯૨॥

અને ભિક્ષા તથા સભા પ્રસંગ એ બે

કાર્ય વિના ગૃહસ્થના ઘર પ્રત્યે જવું નહિ અને ભગવાનની જે નવ પ્રકારની ભક્તિ તે વિના વ્યર્થકાળ નિર્ગમવો નહિ, નિરંતર ભક્તિએ કરીને જ કાળ નિર્ગમવો. ॥૧૯૩॥

અને જે ગૃહસ્થના ઘરને વિષે રાંધેલ અન્નનો પીરસનારો પુરુષ જ હોય તથા સ્ત્રીઓનો દર્શનાદિક પ્રસંગ કોઈ રીતે થાય એમ ન હોય. ॥૧૯૪॥

તેવી રીતનું જે ગૃહસ્થનું ઘર તે પ્રત્યે અમારા સાધુ તેમણે જમવા જવું, અને એ કહ્યું તેવું ન હોય તો કાચું અન્ન માગીને

પોતાના હાથે રસોઈ કરવી, ને ભગવાનને નૈવેદ્ય ધરીને જમવું. ॥૧૯૫॥

અને પૂર્વે ઋષભદેવ ભગવાનના પુત્ર જે ભરતજી તે પૃથ્વીને વિષે જડ બ્રાહ્મણ થકા જેમ વર્તતા હતા, તેમજ પરહંસ એવા જે અમારા સાધુ તેમણે વર્તવું. ॥૧૯૬॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે તાંબૂલ તથા અફીણ તથા તમાકુ ઈત્યાદિકનું જે ભક્ષણ તે જતને કરીને વર્જવું. ॥૧૯૭॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીને સાધુ

તેમણે ગર્ભાધાનાદિક જે સંસ્કાર તેમને વિષે જમવું નહિ, તથા એકાદશાહ પર્યંત જે પ્રેત શ્રાદ્ધ તેમને વિષે જમવું નહિ, તથા દ્વાદશાહ શ્રાદ્ધને વિષે જમવું નહિ. ॥૧૯૮॥

અને રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના દિવસે સૂવું નહિ, અને ગ્રામ્ય વાર્તા કરવી નહિ, ને જાણીને સાંભળવી નહિ. ॥૧૯૯॥

અને તે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી ને સાધુ તેમણે રોગાદિક આપત્કાળ પડ્યા વિના ખાટલા ઉપર સૂવું નહિ, અને સાધુની

આગળ તો નિરંતર નિષ્કપટપણે વર્તવું. ॥૨૦૦॥

અને તે સાધુ ને બ્રહ્મચારી તેમણે કોઈક કુમતિવાળા દુષ્ટજન હોય ને તે પોતાને ગાળ દે અથવા મારે તો તે સહન જ કરવું પણ તેને સામી ગાળ ન દેવી ને મારવો નહિ અને તેનું જેમ હિત થાય તેમજ મનમાં ચિંતવન કરવું પણ તેનું ભૂંડું થાય એવો તો સંકલ્પ પણ ન કરવો. ॥૨૦૧॥

અને કોઈનું દૂતપણું ન કરવું, તથા ચાડિયાપણું ન કરવું, ને કોઈના ચાર ચક્ષુ

ન થવું, અને દેહને વિષે અહંબુદ્ધિ ન કરવી, ને સ્વજનાદિકને વિષે મમતા ન કરવી. (એવી રીતે સાધુના વિશેષ ધર્મ કહ્યા.) ॥૨૦૨॥

અને અમારે આશ્રિત એવા જે સત્સંગી બાઈ ભાઈ સર્વે તેમના જે સામાન્ય ધર્મ અને વિશેષ ધર્મ તે જે તે સંક્ષેપે કરીને આવી રીતે અમે લખ્યા છે. અને આ ધર્મનો જે વિસ્તાર તે તો અમારા સંપ્રદાયના જે ગ્રંથ તે થકી જાણવો. ॥૨૦૩॥

અને સર્વ જે સચ્ચાસ્ત્ર તેમનો જે સાર

તેને અમે અમારી બુદ્ધિએ કરીને ઉદ્ધારીને આ શિક્ષાપત્રી જે તે લખી છે, તે કેવી છે તો સર્વે મનુષ્ય માત્રને મનવાંછિત ફળની દેનારી છે. ॥૨૦૪॥

એ હેતુ માટે અમારા આશ્રિત જે સર્વે સત્સંગી તેમણે સાવધાનપણે કરીને નિત્ય પ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીને અનુસરીને જ વર્તવું, પણ પોતાના મનને જાણે તો ક્યારેય ન વર્તવું. ॥૨૦૫॥

અને જે અમારા આશ્રિત પુરુષ ને સ્ત્રીઓ તે જે તે આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે વર્તશે તો તે ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ

એ ચાર પુરુષાર્થની સિદ્ધિને નિશ્ચે પામશે. ॥૨૦૬॥

અને જે બાઈ ભાઈ આ શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે નહિ વર્તે તે તો અમારા સંપ્રદાય થકી બાહેર છે. એમ અમારા સંપ્રદાયવાળા સ્ત્રી પુરુષ તેમણે જાણવું. ॥૨૦૭॥

અને અમારા જે આશ્રિત સત્સંગી તેમણે આ શિક્ષાપત્રીનો નિત્ય પ્રત્યે પાઠ કરવો, અને જેને ભણતાં આવડતું ન હોય તેને તો આદર થકી આ શિક્ષાપત્રીનું શ્રવણ કરવું. ॥૨૦૮॥

અને આ શિક્ષાપત્રીને વાંચી

સંભળાવે એવો કોઈ ન હોય ત્યારે તો નિત્ય પ્રત્યે આ શિક્ષાપત્રીની પૂજા કરવી, અને આ જે અમારી વાણી તે અમારું સ્વરૂપ છે એ રીતે પરમ આદર થકી માનવી. ॥૨૦૯॥

અને આ જે અમારી શિક્ષાપત્રી તે જે તે દેવી સંપ્રદાયે કરીને યુક્ત જે જન હોય તેને આપવી અને જે જન આસુરી સંપ્રદાયે કરીને યુક્ત હોય તેને તો ક્યારેય ન આપવી. ॥૨૧૦॥

સંવત્ ૧૮૮૨ (અઢારસો બ્યાસી) ના મહા શુદી પંચમીને દિવસે આ

શિક્ષાપત્રી અમે લખી છે તે પરમ કલ્યાણકારી છે. ॥૨૧૧॥

નિજાશ્રિતાનાં સકલાર્તિહન્તા,

સધર્મભક્તેરવનં વિધાતા ।

દાતા સુખાનાં મનસેષ્ણિતાનાં,

તનોતુ કૃષ્ણોખિલમંગલં નઃ ॥

અને પોતાના આશ્રિત જે ભક્તજન તેમની જે સમગ્રપીડા તેના નાશના કરનારા એવા અને ધર્મ સહિત જે ભક્તિ તેની રક્ષાના કરનારા એવા અને પોતાના ભક્તજનને મનવાંછિત સુખના આપનારા એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે

જે તે અમારા સમગ્ર મંગળને વિસ્તારો.

॥૨૧૨॥

ઈતિ શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિત્યાનંદમુનિ લિખિતા શિક્ષાપત્રીટીકા
સમાપ્તા.

શિક્ષાપત્રી સમાપ્તા

જન્મમંગલનામાવલી

૧. ઐ શ્રી શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ
૨. ઐ શ્રી શ્રીવાસુદેવાય નમઃ
૩. ઐ શ્રી નરનારાયણાય નમઃ
૪. ઐ શ્રી પ્રભવે નમઃ
૫. ઐ શ્રી ભક્તિધર્માત્મજાય નમઃ
૬. ઐ શ્રી અજન્મને નમઃ
૭. ઐ શ્રી કૃષ્ણાય નમઃ
૮. ઐ શ્રી નારાયણાય નમઃ
૯. ઐ શ્રી હરયે નમઃ
૧૦. ઐ શ્રી હરિકૃષ્ણાય નમઃ

૧૧. ઐ શ્રી ઘનશ્યામાય નમઃ
૧૨. ઐ શ્રી ધાર્મિકાય નમઃ
૧૩. ઐ શ્રી ભક્તિનંદનાય નમઃ
૧૪. ઐ શ્રી બૃહદ્વ્રતધરાય નમઃ
૧૫. ઐ શ્રી શુદ્ધાય નમઃ
૧૬. ઐ શ્રી રાધાકૃષ્ણોષ્ટદૈવતાય નમઃ
૧૭. ઐ શ્રી મરુત્સુતપ્રિયાય નમઃ
૧૮. ઐ શ્રી કાલીભૈરવાદ્યતિભીષણાય ન.
૧૯. ઐ શ્રી જીતેન્દ્રિયાય નમઃ
૨૦. ઐ શ્રી જીતાહારાય નમઃ
૨૧. ઐ શ્રી તીવ્રવૈરાગ્યાય નમઃ
૨૨. ઐ શ્રી આસ્તિકાય નમઃ

૨૩. ઐ શ્રી યોગેશ્વરાય નમઃ
૨૪. ઐ શ્રી યોગકલાપ્રવૃત્તયે નમઃ
૨૫. ઐ શ્રી અતિઘૈર્યવતે નમઃ
૨૬. ઐ શ્રી જ્ઞાનિને નમઃ
૨૭. ઐ શ્રી પરમહંસાય નમઃ
૨૮. ઐ શ્રી તીર્થકૃતે નમઃ
૨૯. ઐ શ્રી તૈર્થિકાર્થિતાય નમઃ
૩૦. ઐ શ્રી ક્ષમાનિધયે નમઃ
૩૧. ઐ શ્રી સદોચ્ચિદ્રાય નમઃ
૩૨. ઐ શ્રી ધ્યાનનિષ્ઠાય નમઃ
૩૩. ઐ શ્રી તપઃપ્રિયાય નમઃ
૩૪. ઐ શ્રી સિદ્ધેશ્વરાય નમઃ

૩૫. ઐ શ્રી સ્વતંત્રાય નમઃ
 ૩૬. ઐ બ્રહ્મવિદ્યાપ્રવર્તકાય નમઃ
 ૩૭. ઐ પાખંડોચ્છેદનપટવે નમઃ
 ૩૮. ઐ સ્વસ્વરૂપાયલસ્થિતયે નમઃ
 ૩૯. ઐ શ્રી પ્રશાન્તમૂર્તયે નમઃ
 ૪૦. ઐ શ્રી નિર્દોષાય નમઃ
 ૪૧. ઐ અસુરગુર્વાદિમોહનાય નમઃ
 ૪૨. ઐ અતિકારુણ્યનયનાય નમઃ
 ૪૩. ઐ ઉદ્ધવાધ્વપ્રવર્તકાય નમઃ
 ૪૪. ઐ શ્રી મહાવ્રતાય નમઃ
 ૪૫. ઐ શ્રી સાધુશીલાય નમઃ
 ૪૬. ઐ સાધુવિપ્રપૂજકાય નમઃ

૪૭. ઐ અહિંસયજ્ઞપ્રસ્તોત્રે નમઃ
 ૪૮. ઐ સાકારબ્રહ્મવર્ણનાય નમઃ
 ૪૯. ઐ સ્વામિનારાયણાય નમઃ
 ૫૦. ઐ શ્રી સ્વામિને નમઃ
 ૫૧. ઐ કાલદોષનિવારકાય નમઃ
 ૫૨. ઐ સચ્છાસ્ત્રવ્યસનાય નમઃ
 ૫૩. ઐ સદ્યઃસમાધિસ્થિતિકારકાય ન.
 ૫૪. ઐ કૃષ્ણાર્યાસ્થાપનકરાયનમઃ
 ૫૫. ઐ શ્રી કૌલદ્વિષે નમઃ
 ૫૬. ઐ શ્રી કલિતારકાય નમઃ
 ૫૭. ઐ શ્રી પ્રકાશરૂપાય નમઃ
 ૫૮. ઐ શ્રી નિર્દભાય નમઃ

૫૯. ઐ સર્વજીવહિતાવહાય નમઃ
 ૬૦. ઐ શ્રી ભક્તિસંપોષકાય નમઃ
 ૬૧. ઐ શ્રી વાગ્મીને નમઃ
 ૬૨. ઐ શ્રી ચતુર્વર્ગફલપ્રદાય નમઃ
 ૬૩. ઐ શ્રી નિર્મત્સરાય નમઃ
 ૬૪. ઐ શ્રી ભક્તવર્મણે નમઃ
 ૬૫. ઐ શ્રી બુદ્ધિદાત્રે નમઃ
 ૬૬. ઐ શ્રી અતિપાવનાય નમઃ
 ૬૭. ઐ શ્રી અબુદ્ધિહતે નમઃ
 ૬૮. ઐ બ્રહ્મધામદર્શકાય નમઃ
 ૬૯. ઐ શ્રી અપરાજિતાય નમઃ
 ૭૦. ઐ આસમુદ્રાન્તસત્કીર્તયેનમઃ

૭૧. ઐ શ્રિતસંસૃતિમોચનાય નમઃ
 ૭૨. ઐ શ્રી ઉદારાય નમઃ
 ૭૩. ઐ શ્રી સહજાનંદાય નમઃ
 ૭૪. ઐ સાધ્વીધર્મપ્રવર્તકાય નમઃ
 ૭૫. ઐ શ્રી કંદર્પદર્પદલનાય નમઃ
 ૭૬. ઐ વૈષ્ણવક્રતુકારકાય નમઃ
 ૭૭. ઐ પંચાયતનસન્માનાય નમઃ
 ૭૮. ઐ નૈષ્ઠિકવ્રતપોષકાય નમઃ
 ૭૯. ઐ શ્રી પ્રગલ્ભાય નમઃ
 ૮૦. ઐ શ્રી નિઃસ્પૃહાય નમઃ
 ૮૧. ઐ શ્રી સત્યપ્રતિજ્ઞાય નમઃ
 ૮૨. ઐ શ્રી ભક્તવત્સલાય નમઃ

૮૩. ઐ શ્રી અરોષણાય નમઃ
 ૮૪. ઐ શ્રી દીર્ઘદર્શિને નમઃ
 ૮૫. ઐ શ્રી ષડૂર્ભિવિજયક્ષમાય નમઃ
 ૮૬. ઐ શ્રી નિરહંકૃતયે નમઃ
 ૮૭. ઐ શ્રી અદ્રોહાય નમઃ
 ૮૮. ઐ શ્રી ઋજવે નમઃ
 ૮૯. ઐ શ્રી સર્વોપકારકાય નમઃ
 ૯૦. ઐ શ્રી નિયામકાય નમઃ
 ૯૧. ઐ શ્રી ઉપશમસ્થિતયે નમઃ
 ૯૨. ઐ શ્રી વિનયવતે નમઃ
 ૯૩. ઐ શ્રી ગુરવે નમઃ
 ૯૪. ઐ શ્રી અજાતવૈરિણે નમઃ

૯૫. ઐ શ્રી નિર્લોભાય નમઃ
 ૯૬. ઐ શ્રી મહાપુરુષાય નમઃ
 ૯૭. ઐ શ્રી આત્મદાય નમઃ
 ૯૮. ઐ શ્રી અખંડિતાર્થમર્યાદાય નમઃ
 ૯૯. ઐ શ્રી વ્યાસસિદ્ધાન્તબોધકાય નમઃ
 ૧૦૦ ઐ મનોનિગ્રહયુક્તિજ્ઞાય નમઃ
 ૧૦૧. ઐ શ્રી યમદૂતવિમોચકાય નમઃ
 ૧૦૨. ઐ શ્રી પૂર્ણકામાય નમઃ
 ૧૦૩. ઐ શ્રી સત્યવાદિને નમઃ
 ૧૦૪. ઐ શ્રી ગુણગ્રાહિણે નમઃ
 ૧૦૫. ઐ શ્રી ગતસ્મયાય નમઃ
 ૧૦૬. ઐ શ્રી સદાચારપ્રિયતરાય નમઃ

૧૦૭. ઐ પુણ્યશ્રવણકીર્તનાય નમઃ
 ૧૦૮ ઐ શ્રી સર્વમંગલસદૂપ-
 નાનાગુણવિચેષ્ટિતાય નમઃ
શ્રી જનમંગલનામાવલી

સમાપ્તા

સંધ્યા આરતી

- જય સદ્ગુરુ સ્વામી, જય સદ્ગુરુ સ્વામી;
 સહજાનંદ દયાળુ, (૨) બળવંત
 બહુનામી. જય૦ ૧
 ચરણસરોજ તમારાં, વંદુ કર જોડી;
 ચરણે શીશ ધર્યાથી, (૨) દુઃખ નાખ્યાં
 તોડી. જય૦ ૨
 નારાયણ નરભ્રાતા, દ્વિજકુળ તનુધારી;
 પામર પતિત ઉદ્ધાર્યા, (૨) અગણિત
 નરનારી. જય૦૩
 નિત્ય નિત્ય નૌતમ લીલા, કરતા અવિનાશી;
 અડસઠ તીરથ ચરણે, (૨) કોટી ગયા

ક્રાશી. જય૦ ૪
 પુરુષોત્તમ પ્રગટનું, જે દર્શન કરશે;
 કાળ કર્મથી છૂટી, (૨) કુટુંબ સહિત
 તરશે. જય૦ ૫
 આ અવસર કરુણાનિધિ, કરુણા બહુ
 કીધી; મુક્તાનંદ કહે મુક્તિ, (૨)
 સુગમ કરી સિધિ. જય૦ ૬
 સંધ્યા આરતી ૫૬-૧
 આરતી પ્રગટ પ્રભુજી કી કીજે;
 ચરણકમલ લખી અંતર લીજે. આ૦ ૧
 સનકાદિક નારદ ત્રિપુરારી;
 વિમલ નામ રટે વારમવારી. આ૦ ૨

અનંત કોટી ભુવનેશ ભવાની;
 સબવિધિ મહિમા શકત નહી જાની. આ.
 ધરત ધ્યાન દ્રઢ જોગ મુનીશ્વર;
 શેષ સહસ્ર મુખ રટત નિરંતર. આ૦ ૪
 નર નાટક ક્ષર અક્ષર ન્યારા;
 પુરુષોત્તમ પુરણ જન પ્યારા. આ૦ ૫
 નૌતમ રૂપ અકળ છબી ન્યારી;
 બ્રહ્માનંદ જાવત બલિહારી. આ૦ ૬
 ધૂન્ય
 રામકૃષ્ણ ગોવિન્દ જય જય ગોવિન્દ !
 હરે રામ ગોવિન્દ જય જય ગોવિન્દ !
 નારાયણ ! હરે ! શ્રીમન્નારાયણ હરે !

શ્રીમન્નારાયણ હરે ! શ્રીમન્નારાયણ હરે !
 કૃષ્ણદેવ હરે જય જય કૃષ્ણદેવ હરે !
 જય જય કૃષ્ણદેવ હરે જય જય કૃષ્ણદેવ હરે
 વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે !
 જય જય વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે
 વાસુદેવ ગોવિન્દ જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ !
 જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ જય જય
 વાસુદેવ ગોવિન્દ
 રાધે ગોવિન્દ ! જય રાધે ગોવિન્દ !
 વૃન્દાવનચન્દ્ર જય રાધે ગોવિન્દ !
 માધવ મુકુંદ ! જય માધવ મુકુંદ !
 આનંદકન્દ જય માધવ ! મુકુંદ !

નરનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ !
 નરનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ !
 સ્વામિનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ !
 ત્યારબાદ 'શ્રીસ્વામિનારાયણ' નામની
 ધૂન્ય પાંચથી દશ મિનિટ સુધી તાડી પાડીને
 ઉચ્ચ સ્વરે કરવી. ૫છીથી નિચેનો અષ્ટક
 બોલવો.
 :- શ્રીરાધિકાકૃષ્ણાષ્ટક :-
 નવીનજીમૂતસમાનવર્ણ
 રત્નોલ્લસત્કુંડલશોભિકર્ણમ્ ।
 મહાકિરીટાગ્રમયૂરપર્ણ
 શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૧॥

શિક્ષાપત્રી

નિધાય પાણિદ્વિતયેન વેણું
નિજાધરે શેખરયાતરેણુમ્ ।
નિનાદયન્તં ચ ગતૌ કરેણું
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૨॥
વિશુદ્ધહેમોજજવલપીતવસ્ત્રં
હતારિયુથં ચ વિનાપિ શસ્ત્રમ્ ।
વ્યર્થીકૃતાનેકસુરદ્વિડસ્ત્રં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૩॥
અધર્મતિષ્ઠ્યાર્દિત સાધુપાલં
સદ્ધર્મ વૈરાસુર સંઘકાલમ્ ।
પુષ્પાદિમાલં વ્રજરાજબાલં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૪॥

૧૧૭

શિક્ષાપત્રી

ગોપીપ્રિયારમ્ભિત રાસ ખેલં
રાસેશ્વરી રંજનકૃત્ પ્રહેલમ્ ।
સ્કન્ધોલ્લસત્કુંકુમચિહ્નયેલં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૫॥
વૃન્દાવને પ્રીતતયા વસન્તં
નિજાશ્રિતાનાપદઉદ્ધરન્તમ્ ।
ગોગોપગોપીરમ્ભિનંદયન્તં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૬॥
વિશ્વદ્વિષન્મન્મથદર્પહારં
સંસારિજીવાશ્રયણીયસારમ્ ।
સદૈવ સત્પુરુષસૌખ્યકારં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૭॥

૧૧૮

શિક્ષાપત્રી

આનન્દિતાત્મવ્રજવાસિતોકં
નન્દાદિસન્દર્શિત દિવ્યલોકમ્ ।
વિનાશિતસ્વાશ્રિતજીવશોકં
શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ॥૮॥
પ્રાર્થના
નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ,
નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ ।
માહાત્મ્યજ્ઞાનયુત ભક્તિ તવ,
એકાંતિક સુખધામ ॥૧॥
મોહિમેં તવ ભક્તપનો,
તામેં કોઈ પ્રકાર ।
દોષ ન રહે કોઈ જાતકો,

૧૧૯

શિક્ષાપત્રી

સુનિયો ધર્મકુમાર ॥૨॥
તુમારો તવ હરિભક્તકો,
દ્રોહ કબુ નહિ હોય ।
એકાંતિક તવ દાસકો,
દીજે સમાગમ મોય ॥૩॥
નાથ નિરંતર દર્શતવ,
તવ દાસનકો દાસ ।
એહિ માગું કરી વિનય હરિ,
સદા રાખિયો પાસ ॥૪॥
હેકૃપાણુ ! હે ભક્તપતે !,
ભક્તવત્સલ ! સુનોબાત ।
દયાસિન્ધો ! સ્તવન કરી,

૧૨૦

શિક્ષાપત્રી

માગું વસ્તુ સાત ॥૫॥
સહજાનંદ મહારાજ કે,
સબ સત્સંગી સુજાણ ।
તાકુ હોય દ્રઢ વર્તનો,
શિક્ષાપત્રી પ્રમાણ ॥૬॥
સો પત્રીમેં અતિ બડે,
નિયમ એકાદશ જોય ।
તાકી વિકિત કહત હું,
સુનિયો સબ ચિત્ત પ્રોય ॥૭॥
હિંસા ન કરની જંતુકી,
પરત્રિયા સંગકો ત્યાગ ।
માંસ ન ખાવત મદ્યકું,

૧૨૧

શિક્ષાપત્રી

પીવત નહિ બડ ભાગ્ય ॥૮॥
વિધવાકું સ્પર્શત નહિ,
કરત ન આત્મઘાત ।
ચોરી ન કરની કાહુંકી,
કલંક ન કોઈકું લગાત ॥૯॥
નિંદત નહિ કોઈ દેવકું,
બિન ખપતો નહિ ખાત ।
વિમુખ જીવકે વદનસેં,
કથા સુની નહિ જાત ॥૧૦॥
એહી ધર્મ કે નિયમમેં,
બરતો સબ હરિદાસ ।
ભજો શ્રીસહજાનંદ પદ,

૧૨૨

શિક્ષાપત્રી

છોડી ઓર સબ આશ ॥૧૧॥
રહી એકાદશ નિયમમેં,
કરો શ્રીહરિપદ પ્રીત ।
પ્રેમાનંદ કે ધામમેં,
જાઓ નિઃશંક જગ જીત ॥૧૨॥
॥વચનામૃતમ્ ॥

સંવત્ ૧૮૭૬ના માગશર સુદિ
૯ નવમીને દિવસ શ્રીજી મહારાજ
શ્રીગઢડા મધ્યે દાદાખાયરના દરબારમાં
વિરાજમાન હતા અને સર્વે શ્વેત વસ્ત્ર
ધારણ કર્યા હતાં અને પોતાના
મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા

૧૨૩

શિક્ષાપત્રી

દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને
બેઠી હતી.

પછી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે
“આ સત્સંગમાં જે વિવેકી છે, તે તો દિવસે
દિવસે પોતાને વિષે અવગુણને દેખે છે
અને ભગવાન અને ભગવાનના ભક્તને
વિષે ગુણને દેખે છે અને ભગવાન ને
સાધુ પોતાના હિતને અર્થે કઠણ વચન કહે
છે તેને પોતાનાં હિતકારી માને છે અને
દુઃખ નથી લગાડતો, તે તો દિવસે દિવસે
સત્સંગને વિષે મોટ્યપને પામે છે અને
જે અવિવેકી છે, તે તો જેમ જેમ સત્સંગ

૧૨૪

કરે છે અને સત્સંગની વાત સાંભળે છે તેમ તેમ પોતાને વિષે ગુણ પરઠે છે. અને ભગવાન ને સંત એનો દોષ દેખાડીને એની આગળ વાત કરે છે, તે વાતને માને કરીને અવળી લે છે અને વાતના કરનારાનો અવગુણ લે છે. તે તો દિવસે દિવસે ઘટતો જાય છે અને સત્સંગમાં પ્રતિષ્ઠાહીન થઈ જાય છે. માટે પોતાને વિષે જે ગુણનું માન તેનો ત્યાગ કરીને શૂરવીર થઈને ભગવાન અને ભગવાનના સંતને વિષે વિશ્વાસ રાખે તો એનો અવિવેક ટળી જાય છે અને સત્સંગમાં

મોટ્યપને પામે છે.” ઇતિ વયનામૃતમ્ ॥૬॥
સંવત્ ૧૮૭૬ના પોષ સુદિ ૨ બીજને દિવસ શ્રીજીમહારાજ શ્રીગઢડા મધ્યે દાદાખાયરના દરબારમાં ઉગમણે બાર ઓરડાની ઓશરીએ ગાદી તકિયા નંખાવીને વિરાજમાન હતા અને ધોળી પાઘ માથે બાંધી હતી ને તે પાઘને વિષે પીળા ફુલનો તોરો વિરાજમાન હતો અને કંઠને વિષે પીળા પુષ્પનો હાર વિરાજમાન હતો. અને બે કાનને વિષે ધોળા અને પીળા પુષ્પના ગુચ્છ વિરાજમાન હતા અને ધોળો ચોફાળ ઓઢ્યો હતો ને કાળા

છેડાનો ખેસ પહેર્યો હતો અને કથા વંચાવતા હતા. અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ પરમહંસ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી.

પછી સ્વામી શ્રીસહજાનંદજી મહારાજ બોલ્યા જે, ‘સાંભળો સર્વેને એક પ્રશ્ન પુછીએ છીએ.’ ત્યારે સર્વે હરિભક્તે હાથ જોડીને કહ્યું જે “ પુછો” ત્યારે શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે “અજ્ઞાનીમાં અતિશે અજ્ઞાની તે કોણ છે?” પછી તો સર્વે વિચારી રહ્યા પણ ઉત્તર કરી શક્યા

નહિ. પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે; “લ્યો અમેજ ઉત્તર કરીએ.” ત્યારે સર્વેએ રાજી થઈને કહ્યું જે, “હે મહારાજ ! તમથી જ યથાર્થ ઉત્તર થશે માટે કહો” પછી શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, “આ દેહમાં રહેનારો જે જીવ છે તે રૂપને જુવે છે, અને કુરૂપને જુવે છે તથા બાળ, યૌવન અને વૃધ્ધપણને જુવે છે, એવાં અનંત પદાર્થને જુવે છે પણ જોનારો પોતે પોતાને જોતો નથી અને કેવળ બાહ્ય દ્રષ્ટિએ કરીને પદાર્થને જોયા કરે છે પણ પોતે પોતાને નથી જોતો, તેજ અજ્ઞાનીમાં

અતિશય અજ્ઞાની છે. અને જેમ નેત્રે કરીને અનંત પ્રકારના રૂપના સ્વાદને લે છે તેમજ શ્રોત્ર, ત્વક્, રસના, ઘ્રાણ ઇત્યાદિક સર્વે ઈન્દ્રિયોએ કરીને વિષયસુખને ભોગવે છે ને જાણે છે, પણ પોતે પોતાના સુખને ભોગવતો નથી ને પોતે પોતાના રૂપને જાણતો નથી, એજ સર્વે અજ્ઞાનીમાં અતિશે અજ્ઞાની છે અને એજ ઘેલામાં અતિશે ઘેલો છે અને એજ મૂર્ખમાં અતિશે મૂર્ખ છે અને એજ સર્વે નીચમાં અતિશે નીચ છે.”

ત્યારે શુકમુનિએ આશંકા કરી

જે, “પોતાનું સ્વરૂપ જોવું તે શું પોતાના હાથમાં છે ? અને જો પોતાના હાથમાં હોય તો જીવ શીદ અતિશય અજ્ઞાની રહે ?” ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, “જેને સત્સંગ થયો છે તેને તો પોતાના જીવાત્માનું દર્શન પોતાના હાથમાં જ છે અને કે દહાડે એણે પોતાના સ્વરૂપને જોયાનો આદર કર્યો ને ન દીધું ? અને એ જીવ માયાને આધીન થકો પરવશ થઈને તો સ્વપ્ન અને સુષુપ્તિ અવસ્થામાં અંતર્દૃષ્ટિ કરીને જાય છે પણ પોતે પોતાને જાણે કોઈ દિવસ પોતાના સ્વરૂપને

જોવાને અંતર્દૃષ્ટિ કરતો નથી. અને જે ભગવાનના પ્રતાપને વિચારીને અંતર્દૃષ્ટિ કરે છે તેતો પોતાના સ્વરૂપને અતિશે ઉજ્જવળ પ્રકાશમાન જીવે છે અને તે પ્રકાશને મધ્યે પ્રત્યક્ષ એવા જે પુરુષોત્તમ ભગવાન તેની મૂર્તિને જીવે છે અને નારદ-સનકાદિક જેવો સુખિયો પણ થાય છે માટે હરિભક્તને તો જેટલી કસર રહે છે તેટલી પોતાની આળસે કરીને રહે છે.”

ઇતિ વચનામૃતમ્ ॥૨૦॥

સંવત્ ૧૮૭૭ના શ્રાવણ વદિ ૩૦
અમાસને દિવસ સ્વામી શ્રી સહજાનંદજી

મહારાજ ગામ શ્રીસારંગપુર મધ્યે જીવાખાયરના દરબારમાં ઉત્તરાદે બાર ઓરડાની ઓસરીએ ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને સર્વે શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કર્યા હતાં અને પોતાના મુખાર-વિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી.

પછી મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે “પુરુષપ્રયત્ન શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે પુરુષપ્રયત્ને કરીને કેટલું કામ થાય છે અને પરમેશ્વરની કૃપાએ કરીને કેટલું કામ થાય છે ?” પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા

જે, સદ્ગુરુ ને સત્શાસ્ત્રને વચને કરીને દૃઢ વૈરાગ્યને પામ્યો હોય અને દૃઢ શ્રદ્ધાવાન હોય અને અષ્ટ પ્રકારનું જે બ્રહ્મચર્ય તેને અતિ દૃઢ પાળતો હોય અને અહિંસા ધર્મને વિષે દૃઢ પ્રીતિવાન હોય અને આત્મનિષ્ઠા પણ અતિ પરિપક્વ હોય તો તેને માથેથી જન્મમરણની નિવૃત્તિ થઈ જાય છે જેમ શાળને માથેથી ફોતરું ઊતર્યું તે શાળ પાછી ઉગે નહિ, તેમ કહ્યા એવે ગુણે કરીને જે યુક્ત હોય તે અનાદિ અજ્ઞાનરૂપ જે માયા તેથી છુટે છે ને જન્મમરણ થકી રહિત થાય છે ને

આત્મસત્તાને પામે છે, આટલું તો પુરુષપ્રયત્ને કરીને થાય છે. અને પરમેશ્વરની કૃપા પણ જે એવે લક્ષણે યુક્ત હોય તે ઉપરજ થાય છે અને જ્યારે પરમેશ્વરની કૃપા થાય ત્યારે એ ભગવાનનો એકાંતિક ભક્ત થાય છે અને શ્રુતિએ કહ્યું છે જે “નિરંજનઃ પરમં સામ્યમુપૈતિ ।” એ શ્રુતિનો એ અર્થ છે જે, અંજન જે માયા તે થકી જે રહિત થયો તે ભગવાનના તુલ્યપણાને પામે છે. કહેતાં જેમ ભગવાન શુભ અશુભ કર્મે કરીને બંધાતા નથી તેમ તે મુક્ત પણ

શુભ અશુભ કર્મે કરીને બંધાય નહિ અને જેમ લક્ષ્મીજી છે તે હેતે કરીને ક્યારેક તો ભગવાનના સ્વરૂપમાં લીન થઈ જાય છે ને ક્યારેક તો નોખાં રહ્યાં થકાં ભગવાનની સેવામાં રહે છે, તેમ તે ભક્ત પણ અતિ હેતે કરીને ભગવાનને વિષે ક્યારેક તો લીન થઈ જાય છે અને ક્યારેક તો મૂર્તિમાન થકો ભગવાનની સેવામાં રહે છે અને જેમ ભગવાન સ્વતંત્ર છે તેમ એ ભગવાનનો ભક્ત પણ સ્વતંત્ર થાય છે, આવી રીતની જે સામર્થી તે તો ભગવાનની કૃપા થકી આવે છે.

પછી નિત્યાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું જે, “જેમાં એ સર્વે અંગ સંપૂર્ણ હોય તેની ઉપર તો ભગવાનની કૃપા થાય છે અને જો એ અંગમાંથી કાંઈક ન્યૂનતા હોય તો તેની શી ગતિ થાય છે ?” પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, “વૈરાગ્ય, બ્રહ્મચર્ય, શ્રદ્ધા, અહિંસાધર્મ અને આત્મનિષ્ઠા એમાંથી કોઈક અંગમાં ન્યૂનતા હોય તો આત્યંતિક મોક્ષ જે ભગવાનનું અક્ષરધામ તેને તો ન પામે અને એ વિના બીજાં જે ભગવાનનાં ધામ છે તેને પામે અથવા વધુ સવાસનિક હોય

તો દેવલોકને પામે, જે દેવલોકને ભગવાનનાં ધામ આગળ મોક્ષધર્મને વિષે નરકતુલ્ય કહ્યાં છે અને દેવતામાંથી મનુષ્ય થાય ને મનુષ્યમાંથી વળી દેવતા થાય અને “અનેકજન્મસંસિદ્ધસ્તતો યાતિ પરાં ગતિમ્ ।” એ શ્લોકનો પણ એજ અર્થ છે જે, જે ભગવાનનો ભક્ત સવાસનિક હોય તે નરકચોરાસીમાં તો ન જાય અને દેવતામાં ને મનુષ્યમાં તો અનંત જન્મ ધરે પછી જ્યારે પૂર્વે કહ્યાં એવાં વૈરાગ્યાદિક લક્ષણો યુક્ત થાય ત્યારેજ ભગવાનની કૃપાનું પાત્ર થાય અને

પછી ભગવાનનો એકાંતિક ભક્ત થઈને ગુણાતીત એવું જે ભગવાનનું અક્ષરધામ તેને પામે છે, માટે એક જન્મે અથવા અનંત જન્મે પણ જે દિવસ પ્રથમ કહ્યા એવે લક્ષણો યુક્ત થઈને અતિશય નિર્વાસનિક થશે ત્યારેજ ભગવાનની કૃપાનું પાત્ર થશે ને આત્યંતિક મોક્ષને પામશે પણ તે વિના તો નહિજ પામે.”

પછી નૃસિંહાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું જે, “આ દેહે કરીનેજ સર્વે કસર માત્ર મટી જાય એવો કોઈ ઉપાય છે?” પછી શ્રીજીમહારાજ બોલ્યા જે, જો ખબડદાર

થઈને મંડે તો આને આ દેહેજ સર્વે કસર મટી જાય અથવા દેહપર્યંત કસર ન મટી હોય અને અંત સમેજ નિર્વાસનિક થાય ને ભગવાનને વિષે અતિશય પ્રીતિ થાય તો અંતકાળે પણ ભગવાનની કૃપા થાય ને ભગવાનના ધામને પામે, માટે એક દેહે અથવા અનંત દેહે અથવા અંત સમે એક ઘડી મૃત્યુ આડી રહી હોય ત્યારે પણ જો અતિશય ભગવાનને વિષે વૃત્તિ જોડાઈ જાય તો તે ભક્તને કોઈ જાતની કસર રહેતી નથી. ઇતિ વચનામૃતમ્ સા. ॥૧૧॥

પર્યા પ્રકરણ

પૂર્વછાયો— અનુપ ઈડર દેશમાં,
ધન્ય ધન્ય ટોડલા ગામ ।
ધન્ય ધન્ય દ્વિજની જાતિને,
જ્યાં ઉપન્યા ભક્ત અકામ ॥૧॥
યોગી પૂર્વ જન્મના,
જેને વાલા સંગે અતિ વાલ ।
પ્રભુ સંગાથે પ્રકટયા,
ખરા ભક્ત નામ ખુશાલ ॥૨॥
શમ દમાદિ સાધને,
પૂરા તપસી ત્યાગી તન ।
જાણે યોગ અષ્ટાંગને,
પૂરણસિદ્ધ પાવન ॥૩॥

બાળપણામાં વાત બીજી,
રૂચિ નહિ જેને રંચ ।
અતિ અભાવ અંગ વરતે,
પેખીને વિષય પંચ ॥૪૮॥
ચોપાદ-એવા ભક્ત તે ખરા ખુશાલ,
જેને ન ગમી સંસારી ચાલ્ય ।
બાળપણામાં રાચ્યાં ભજને,
બીજું કાંઈ ગમ્યું નહિ મને ॥૫૦॥
એમ કરતાં થયો સતસંગ,
ચડ્યો અતિ ચિત્તે તેનો રંગ ।
આવી અંગમાં ખરી ખુમારી,
ઉતરે નહિ કેની ઉતારી ॥૬૧॥

કરે ધ્યાન મહારાજનું નિત્ય,
અતિ પ્રકટ પ્રભુમાં પ્રીત્ય ।
એમ કરતાં કાંઈક દન,
થયો પ્રકાશ પોતાને તન ॥૭૧॥
કોટિકોટિ સૂરજ સમાન,
છાયો તેજે જમિ અસમાન ।
તેમાં કડાકા થયા છે ત્રણ,
માન્યું લોકે આવ્યું આજ મરણ ॥૮૧॥
આતો પ્રલય થવાની પેર,
એમ કહેવા લાગ્યા ઘેરઘેર ।
તેહ કડાકા ને તેજ તેહ,
ષટ જોજને જણાયું એહ ॥૯૧॥

જોઈ આશ્ચર્ય પામિયાં લોક,
વધ્યો આનંદ થયાં અશોક ।
તે પ્રતાપ શ્રીમહારાજ તણો,
શું કહીએ મુખથી ઘણોઘણો ॥૧૦૧॥
વળી એક દિવસની વાત,
કહું વર્ણવી વળી વિખ્યાત ।
કરતા ભજન મહારાજ તણું,
તનભાન ભૂલ્યાછે આપણું ॥૧૧૧॥
થઈ નિરાવરણ નિજવૃત્તિ,
દીઠા રાત્યમાં રાંદલપતિ ।
થયો તેનો અતિશે પ્રકાશ,
હુવો અંતર તમનો નાશ ॥૧૨૧॥

તે પણ પ્રભુતણો પરતાપ,
એમ ખુશાલે માન્યું છે આપ ।
પછી જેવું ચિંતવે જે વારે,
થાય તેવાનું તેવુંજ ત્યારે ॥૧૩૧॥
તેતો જાણે લોક પરસિધ્ધ,
કહે આતો મહા મોટા સિદ્ધ ।
એમ જને મન જ્યારે જાણ્યું,
તેવા સમામાં વર્ષાતે તાણ્યું ॥૧૪૧॥
ત્યારે સર્વે આવી લાગ્યા પાય,
કહે કરો વૃષ્ટિ દુઃખ જાય ।
મનુષ્ય પશુ પિડાય અત્યંત,
આવ્યા અરજે અમે પિડાવંત ॥૧૫૧॥

શિક્ષાપત્રી

માટે મોટા કરો તમે મહેર,
કરો વર્ષાત તો જાયે ઘેર ।
એવી સાંભળી લોકની વાણી,
સમર્યા ખુશાલે સારંગપાણી ॥૧૬॥
કરે સ્તવન મનના દયાળ,
આવ્યો વર્ષાત ત્યાં તતકાળ ।
વુઠો ત્રણ દનલગી તેહ,
કાળા ઉનાળા જેવામાં મેહ ॥૧૭॥
લોક આવી લાગ્યાં પછી પાય,
કહે ધન્ય ધન્ય દ્વિજરાય ।
તમજેવો નહિ જગમાંય,
તમારે સહજાનંદ સહાય ॥૧૮॥

૧૪૫

શિક્ષાપત્રી

માન્યો પરયો મનુષ્યે મળી,
વળી વાત બીજી લ્યો સાંભળી ।
પોત્યે પંડ્યા થૈ માંડી નિશાળ,
આવ્યાંતાં ભણવા નાનાં બાળ ॥૧૯॥
તેને ભણાવે છે થોડું ઘણું,
કરાવે ભજન હરિતણું ।
કરતાં બાળક સ્વામીનું ધ્યાન,
સર્વે થયાં છે સમાધિવાન ॥૨૦॥
કરે અલૌકિક આવી વાત,
સુણી સહુ થયા રળિયાત ।
પછી ખુશાલ કહે સુણો બાળ,
મારે જાવું જ્યાં હોય દયાળ ॥૨૧॥

૧૪૬

શિક્ષાપત્રી

ત્યારે બાળકે જોડિયા હાથ,
તમને તેડવા આવે છે નાથ ।
ધરી દ્વિજનું રૂપ મહારાજ,
તેતો આવે છે તમારે કાજ ॥૨૨॥
પછી આવ્યા નાથ સાથે ચાલ્યા,
વાટે અગ્ર જળ વાલે આલ્યાં ।
આવ્યા જેતલપુર લગી સાથ,
પછી અદ્રશ્ય થયા છે નાથ ॥૨૩॥
હતા જેતલપુરમાં સ્વામી,
નિરખ્યા ખુશાલે અંતરજામી ।
કહી વાટની વાત ખુશાલે,
હસિ સાંભળી સરવે વાલે ॥૨૪॥

૧૪૭

શિક્ષાપત્રી

કહે નાથ બ્રાહ્મણને ભાળી,
ભાઈ તું છો મોટો ભાગ્યશાળી ।
થયો પરયો તને એ જાણ્ય,
બીજી વાત મનમાં મ આણ્ય ॥૨૫॥
ત્યારે બ્રાહ્મણ કહે મહારાજ,
હુંતો આવ્યો છું ભણવાકાજ ।
ત્યારે નાથ કહે ઘણું સારું,
એમાં ગમતું ઘણું અમારું ॥૨૬॥
પછી ખુશાલ સંતમાં રહ્યા,
એક સમે વડોદરે ગયા ।
તિયાં સતસંગી રહે બહુ,
કરે સ્વામીનું ભજન સહુ ॥૨૭॥

૧૪૮

એક દ્વિજ સદાશિવ નામે,
 નિત્ય ખુશાલને કરભામે ।
 આવી નિત્ય જમો મારે ઘેર,
 મારે છે શ્રી મહારાજની મહેર ॥૨૮॥
 જ્યાં લગી રહો તમે આંઈ,
 બીજે જમવા ન જાવું ક્યાંઈ ।
 પછી ખુશાલ જમવા ગયા,
 આવ્યા નાથ જમવાને તિયાં ॥૨૯॥
 ત્યારે સદાશિવ લાવ્યો પાય,
 નિરખી નાથને તૃપ્ત ન થાય ।
 પછી સુંદર કરાવ્યો થાળ,
 જમ્યા દયા કરીને દયાળ ॥૩૦॥

સદાશિવ વળી એની નાર,
 દેખે બીજા ન દેખે લગાર ।
 પણ જમતાં જાણે સહુ જન,
 થાય અર્ધુ જે હોય ભોજન ॥૩૧॥
 શાક પાક ધર્યું હોય થાળે,
 થાય ઓછું તે સર્વે ભાળે ।
 જળનો જે હોય આબખોરો,
 પિવે નાથ તે થાય અધૂરો ॥૩૨॥
 હોય મુખવાસ આગે મેલ્યો,
 આપે નાથ તે પાછો જમેલો ।
 આપે જમેલ પછી સોપારી,
 જોઈ આશ્ચર્ય થાય નરનારી ॥૩૩॥

એમ માસ લગી અહોનિશ,
 જમ્યા હરિ ખુશાલ હમેશ ।
 જ્યારે જ્યારે જમે જ્યાં ખુશાલ,
 ત્યારે ત્યારે જમે સંગે લાલ ॥૩૪॥
 જમે જન હાથે નાથ નિત્યે,
 તેતો ખુશાલ ભક્તની પ્રીત્યે ।
 એમ ખુશાલ વિપ્રને વળી,
 પૂર્યા પર્યા બહુ નાથ મળી ॥૩૫॥
 હતા આપે તે વૈરાગ્યવંત,
 સંસારથી ઉદાસી અત્યંત ।
 પછી ધાર્યો છે ધાર્મિક યોગ,
 તજી ભવતણા વઈભોગ ॥૩૬॥

ધર્યું નામ તે ગોપાળાનંદ,
 થયા યોગેશ્વર જગવંદ ।
 ફરે દયાળુ સરવે દેશ,
 આપે મુમુક્ષુને ઉપદેશ ॥૩૭॥
 કર્યા મહારાજે મોટેરા બહુ,
 માને મોટા મુનિવર સહુ ।
 એક દિવસ લઈ મંડળી,
 આવ્યા વડોદરામાંહિ વળી ॥૩૮॥
 તિયાં સત્સંગી આવ્યા સાંભળી,
 લાગ્યા પાય સહુ લળીલળી ।
 મોટાં ભાગ્ય જાય નહિ કહીએ,
 આવ્યા તમે અષ્ટમી સમૈયે ॥૩૯॥

શિક્ષાપત્રી

કરો ઉત્સવ આણી હુલાસ,
બાંધો હિંડોળો કહે એમ દાસ ।
ત્યારે ગોપાળ સ્વામી કહે સાડું,
કરશે હરિ ગમતું તમાડું ॥૪૦॥
ત્યાંતો આવ્યો અષ્ટમીનો દન,
કર્પુ વ્રત સહુ મળી જન ।
બાંધ્યો હિંડોળો હરિને કાજ,
આવી ઝુલ્યા પ્રકટ મહારાજ ॥૪૧॥
સારી સુંદર મૂરતિ શોભે,
જોઈજોઈ જન મન લોભે ।
નિરખી હરખિયા સહુ જન,
કરે સહુ સાથ ધન્યધન્ય ॥૪૨॥

૧૫૩

શિક્ષાપત્રી

આજ અલૌકિક દર્શન દીધાં,
તમે અમને કૃતાર્થ કીધાં ।
તિયાં સત્સંગી કુસંગી હતા,
દિઠા પ્રકટ સહુએ ઝુલતા ॥૪૩॥
ઝુલ્યા હિંડોળે ઘડી બે ચ્યાર,
પછી ન દીઠા તે નિરધાર ।
સહુ રહ્યાં છે આશ્ચર્ય પામી,
કહે ધન્ય સહજાનંદ સ્વામી ॥૪૪॥
આપ્યો પરચો પ્રભુજી આપે,
સ્વામી ગોપાળાનંદને પ્રતાપે ।
વળી ગોપાળાનંદ સ્વામીને,
પૂર્યો પરચો કહું કરભામિને ॥૪૫॥

૧૫૪

શિક્ષાપત્રી

એક સમે નાવે વરસાત,
મરે મનુષ્ય થાય ઉતપાત ।
શોધ્યે શહેરમાં ન મળે અગ્ર,
પડ્યો કાળ કહે સહુ જન ॥૪૬॥
પછી સત્સંગી સર્વે મળી,
આવ્યા જ્યાં હતી મુનિમંડળી ।
બેઠા ગોપાળ સ્વામીને પાસ,
કહે નથી જીવવાની આશ ॥૪૭॥
મરે શહેરમાં મનુષ્ય બહુ,
અગ્ર વિના પીડાય છે સહુ ।
દેતાં દામ મળે નહિ અગ્ર,
કહો કેમ કરી જીવે જન ॥૪૮॥

૧૫૫

શિક્ષાપત્રી

માટે સ્તુતિ પ્રભુ પાસે કરીએ,
થાય મેઘ તો અમે ઉગરીએ ।
કહે ગોપાળસ્વામી દયાળ,
કરો ભજન સર્વે મરાળ ॥૪૯॥
બેઠા ભજને ઘડી બે ચ્યાર,
આવ્યો મેઘ થયો જેજે કાર ।
વુઠો ત્રણ દનલગી ઘન,
કાળા ઉનાળામાં રાતદન ॥૫૦॥
સતસંગી કુસંગીએ જાણ્યું,
થયો પરચો સહુએ પ્રમાણ્યું ।
લાગ્યા ગોપાળસ્વામીને પાય,
ધન્ય ધન્ય તમે મુનિરાય ॥૫૧॥

૧૫૬

શિક્ષાપત્રી

બોલ્યા ગોપાળસ્વામી તે પ્રત્યે,
જે થયું તે શ્રીજીની સામર્થ્યે ।
બીજા થકી તે કાંઈ ન થાય,
ઠાલો ભૂલો ફોગટ ફુલાય ॥૫૨॥
એમ પરચા હું કેટલા કહું,
થયા ગોપાળસ્વામીને બહુ ।
કહેતાં લખતાં ન આવે પાર,
કહે નિષ્કુળાનંદ નિરધાર ॥૫૩॥

ઘટિ શ્રીમદેકાંતિકધર્મપ્રવર્તક શ્રી
સહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ
વિરચિતે ભક્તચિંતામણીમધ્યે શ્રીજી મહારાજે
ગોપાળાનંદ સ્વામીને પરચા પૂર્યા એ નામે
એકસો ને બેતાળીસમું પ્રકરણમ્ ॥૧૪૨॥

૧૫૭

શિક્ષાપત્રી

શ્રી નરનારાયણ પ્રાર્થનાસ્તોત્રમ્

અવતીર્ય નિજાક્ષરાત્પરાદિહ મૂર્યા બદરીવને સ્થિતઃ ।
ભુવિ ભારતજીવશર્મણે, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૧॥
યદુપર્યભવત્કૃપા તવ, સ નરો દંષ્ટુમિહાહતીક્ષણમ્ ।
ન પરઃ સુરસત્તમોન્યથા, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૨॥
પ્રથિતં ચ બૃહદ્વ્રતં ત્વયા જનતાયા નિજધામલબ્ધયે ।
અવબોધનમુત્તમં ભુવિ, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૩॥
જગતો જનનં હિ પાલનં, પ્રલયં ચાપિ કરોષિ નિત્યદા ।
રજસા તમસા ચ સત્વતો, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૪॥
ઋષિરૂપધરં તપશ્ચરં, હ્યવમન્યેત કદાપિ કશ્ચન ।
સ ભવેત્સતતં ચ નારકી, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૫॥
તવ મૂર્તિરિયં સુખામયે, જનતાયાઃ કિલ તાપશાન્તયે ।
મરણસ્ય જયાય નિત્યદા, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૬॥
જગદન્યતનુસ્તથાવિતું, ધરસિ ત્વં ચ યુગે યુગેઘ વૈ ।
હરિકૃષ્ણતનુસ્ત્યયા ધૃતા, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૭॥

૧૫૮

શિક્ષાપત્રી

વિધિશમ્ભુમુખામરવ્રજશ્ચરણૌ તે સતતં સમર્થતિ ।
પરમાદરતશ્ચ ચિન્તતિ, નરનારાયણદેવ ! પાહિ મામ્ ॥૮॥

ગુરુસ્તવન સ્તોત્ર ૧

ભવસંભવભીતિભેદનં, સુખસંપત્કરુણાનિકેતનમ્ ।
વ્રતદાનતપઃક્રિયાફલં, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૧॥
કરુણામયચારુલોચનં, શરણાયાતજનાર્તિમોચનમ્ ।
પતિતોદ્ધરણાયતત્પરં, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૨॥
નિજતત્વપથાવબોધનં, જનતાયાઃ સ્વત એવ દુર્ગમમ્;
ઈતિ ચિન્ત્ય ગૃહીતવિગ્રહં, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ।
વિધિશંભુમુખૈરનિગ્રહં, ભવપાથોધિપરિભ્રમાકુલમ્ ।
અપિધાર્ય મનો નરપ્રભં, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૪॥
નિજપાદપયોજકીર્તનં, સતતં સ્યાદ્ભવજીવગોચરમ્ ।
ઈતિ યઃ કુરુતે કતૂત્સવં, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૫॥
બહિરીક્ષણલોકમાનુષં, નિજદતાંબકદર્શિનાં હરિમ્ ।
ભજનીયપદં જગદ્ગુરું, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૬॥

૧૫૯

શિક્ષાપત્રી

શરણાગતપાપપર્વતં, ગણયિત્વા ન તદીયસદ્ગુણમ્ ।
અણુમધ્યતુલં હિ મન્યતે, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૭॥
ભવવારિધિમોક્ષસાધનં, ગુરુરાજપ્રકટસ્વસંગમમ્ ।
પ્રકટીકૃતવાન્ કૃપાવશઃ, સહજાનંદગુરું ભજે સદા ॥૮॥
ભગવન્! કૃપયા ત્વયા કૃતં, જનતાયામુપકારમીદેશમ્;
ક્ષમતે પ્રતિકર્તુમત્ર કઃ, કુરુતે દીનજન સ્તતોંજલિમૂલ્લા

ઈતિ દીનાનાથભટ્ટકૃતં શ્રીગુરુભજનસ્તોત્રમ્

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદેવેશ્ચરં,
ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરિમ્ ।
માધવં કેશવં કામદં કારણં
સ્વામિનારાયણં નિલકંઠં ભજે ॥

૧૬૦